

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och kriminologi

Problematisk skolfrånvaro – ett problem med många ansikten

Socialtjänstens erfarenheter av samarbete med föräldrar till
hemmasittande elever

Anna Königsson Wall
Theres Nilsson

2023

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Socialt arbete
Socionomprogrammet
Examensarbete i socialt arbete

Handledare: Mattias Bengtsson
Examinator: Annemi Skerfving

Title: Problematic school absence – a problem with many faces. Social services experiences of cooperation with parents´ of long-term school absenteeism students

Authors: Anna Königsson Wall och Theres Nilsson

Abstract

The purpose of the study was to find out the social services experience of cooperation with parents´ of long-term school absenteeism students and to investigate the social services experience regarding the causes of the long-term school absenteeism students´ phenomena. Data were collected through qualitative interviews with six social workers within or on behalf of social services. The empirical material has been analyzed with a thematic analysis. The results showed that problematic school absence is a complex problem that interacts with several factors, which are identified as individual, social and school-related factors. Close cooperation between social services and parents´ was seen as important, but also cooperation between different bodies such as schools and Child- and adolescent psychiatry. The biggest challenge in working with students staying at home turned out to be the parents´ attitude to the problem. Finally, the results showed that children's attachment to their parents could affect school absence.

Keywords: Cause, cooperation, problematic school absence, social worker, parents

Titel: Problematisk skolfrånvaro – ett problem med många ansikten. Socialtjänstens erfarenheter av samarbete med föräldrar till hemmasittande elever

Författare: Anna Königsson Wall och Theres Nilsson

Sammanfattning

Studiens syfte var att ta reda på socialtjänstens erfarenheter av samarbete med föräldrar till hemmasittande elever samt att undersöka socialtjänstens erfarenheter av orsaker till hemmasittande. Data samlades in genom kvalitativa intervjuer tillsammans med sex socionomer verksamma inom eller på uppdrag av socialtjänsten. Det empiriska materialet har analyserats med en tematisk analys. Resultatet visade att problematisk skolfrånvaro är ett komplext problem som samverkar med flera faktorer, vilka identifierades som individuella-, sociala-, och skolrelaterade faktorer. En god samverkan mellan socialtjänsten och föräldrarna sågs som betydelsefull men även samverkan mellan olika instanser som skola och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Den största utmaningen i arbetet med hemmasittande elever visade sig vara föräldrarnas inställning till problemet. Slutligen visade resultatet att barns anknytning till föräldern kunde påverka skolfrånvaron.

Nyckelord: Föräldrar, orsak, problematisk skolfrånvaro, samarbete, socionom

Förord

Vi vill börja med att tacka alla informanter som ställt upp för intervjuer i studien. Utan ert generösa bidrag hade inte detta arbete varit möjligt! Vi vill också tacka vår handledare Mattias Bengtsson som under hela uppsatsprocessen stöttat och väglett oss på ett betryggande och utvecklande sätt!

Vi har varit lika delaktiga i alla delar i uppsatsen och vill även tacka varandra för ett mycket gott samarbete!

Ett varmt tack!

Skutskär/Trångsund, juni 2023

Anna Königsson & Theres Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering	2
1.2 Relevans för socialt arbete.....	2
1.3 Syfte.....	3
1.4 Frågeställningar	3
1.5 Centrala begrepp.....	3
1.5.1 Hemmasittande elev och skolvägran	3
1.5.2 Problematisk skolfrånvaro	3
1.5.3 Skolk	4
1.5.4 Föräldraansvar	4
1.5.5 Vårdnadshavare	4
1.6 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning	5
2.1 Litteratursökning	5
2.2 Resultat av tidigare forskning.....	7
2.2.1 Föräldrars upplevelse av socialtjänsten	7
2.2.2 Föräldraansvar	8
2.2.3 Bakgrundsfaktorer till problematisk skolfrånvaro	8
2.2.4 Konsekvenser av problematisk skolfrånvaro.....	9
2.2.5 Beprövade metoder vid problematisk skolfrånvaro.....	9
2.2.6 Sammanfattning av forskningsläget	10
3. Teoretiska perspektiv	12
3.1 Systemteori	12
3.2 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell	13
3.3 Anknäytningsteori	14
3.4 Teoriernas relevans för studien.....	14
4. Metod	16
4.1 Forskningsdesign	16
4.2 Urval	17
4.3 Genomförande	17
4.4 Analys.....	18
4.5 Tillförlitlighet	19
4.5.1 Trovärdighet	19
4.5.2 Pålitlighet	20
4.5.3 Överförbarhet.....	20
4.6 Forskningsetiska överväganden.....	21
5. Resultatredovisning och analys av empiri	23
5.1 Presentation av informanter.....	23
5.2 Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar?	24
5.2.1 Familjebehandling den vanligaste insatsen.....	24
5.2.2 Avsaknad av samverkan	25
5.2.3 Analys	25
5.3 Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever?	26
5.3.1 Föräldrarnas inställning till skolfrånvaro	26
5.3.2 Analys	27

5.4 Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever?....	28
5.4.1 Auktoritär föräldrastil	28
5.4.2 Auktoritativ föräldrastil	28
5.4.3 Analys	29
5.5 Vilka är socionomers erfarenheter av orsaker till hemmasittande?.....	30
5.5.1 Individuella orsaker	30
5.5.2 Familjerelaterade orsaker	31
5.5.3 Skolrelaterade orsaker	32
5.5.4 Analys	32
6. Diskussion	34
6.1 Resultatsammanfattning	34
6.2 Resultatdiskussion	36
6.2.1 Svårnavigerad samverkan.....	36
6.2.2 Samarbete med föräldrar	37
6.2.3 Föräldrarnas roll vid skolfrånvaro	37
6.2.4 Orsaker till skolfrånvaro.....	38
6.3 Metoddiskussion.....	39
6.4 Förslag till vidare forskning	41
Referenser	42
Bilaga 1 – Intervjuguide	47
Bilaga 2 – Informationsbrev	49
Bilaga 3 – Samtyckesblankett	51

1. Inledning

I Sverige har alla barn lagstadgad rätt till utbildning, och det skolpliktiga barnets vårdnadshavare är skyldig att se till att barnet går till skolan och fullgör sin skolplikt (Forsell, 2020). Trots detta visar Skolinspektionens mätning från 2015 att antalet barn och ungdomar med en ogiltig skolfrånvaro i en månad eller mer uppgår till nästan 1700 elever. Mätningen visade också att 1200 elever hade en ogiltig skolfrånvaro i en månad till en termin, och att 200 elever hade varit borta under mer än ett år (SOU 2016:94). En annan rapport från 2021 visade att 1 av 7 grundskoleelever höstterminen 2019, hade en total frånvaro på minst 15 procent (Skolverket, 2021).

Begreppen skolfrånvaro, skolvägran eller hemmasittande elev kan definieras på olika sätt, men har gemensamt att de syftar på barn som är frånvarande från skolan under en längre tid (Friberg m.fl., 2022). En omfattande skolfrånvaro som leder till att kunskapsmålen för utbildningen inte uppnås för eleven benämns som problematisk skolfrånvaro (SOU 2016:94). Problematisk skolfrånvaro debuterar ofta i tidiga tonår och är lika vanligt hos flickor som hos pojkar. Orsakerna till problematisk skolfrånvaro varierar från barn till barn, men det finns individuella, skolrelaterade och sociala faktorer som förenar dem. Individuella orsaker har enligt internationell forskning samband med psykiatriska problem och en mer frekvent uppvisning av beteendeproblematik. Skolrelaterade faktorer vid problematisk skolfrånvaro har setts samspela med undervisningskvalitén och skolklimatet, där en negativ relation mellan elev och lärare samt undermåliga relationer till skolkamrater ses som kritiska faktorer (Friberg m.fl., 2022). Vidare säger forskning att sociala faktorer som har ett samband med en högre skolfrånvaro är bostadsområden med socioekonomisk utsatthet. Samtidigt är forskningen inte helt tydlig med vilka omgivningsfaktorer som kan påverka ett barn till hög skolfrånvaro (SOU 2016:94). Familjeförhållanden kan också påverka elevers förutsättningar att delta i skolverksamheten, och dysfunktion inom en familj antas påverka hur barnet tänker, känner och handlar i relation till skola och utbildning. Men i forskning kring skolfrånvaro tenderar barns hem- och skolmiljö ofta att studeras var för sig och interaktionen mellan dessa miljöer har inte givits tillräckligt med uppmärksamhet. Interaktionen och kommunikationen mellan föräldrar och skola är viktig att ha kunskap om, för att hjälpa elever att närvara i skolan (Forsell, 2020). En annan viktig aspekt är samverkan mellan barn- och ungdomspsykiatri (BUP), socialtjänsten och föräldrar. En god samverkan med föräldrar ses också som en framgångsfaktor för att återfå elever i utbildning. Samverkan

ses som viktig oavsett om hemmiljön bidrar till frånvaron eller inte. Men trots att frånvaron ofta påverkar hela familjen, är det vanligt att samarbetet inte fungerar. Föräldrar upplever ofta att de lämnas ensamma att lösa barnens skolfrånvaro (SOU 2016:94).

1.1 Problemformulering

Att elever inte deltar i skolans verksamhet är i sig inget nytt fenomen, men det finns indikationer på att elever med problematiskt hög frånvaro är ett växande problem. Problemet är komplext och påverkar individen själv i första hand, men sekundärt påverkas även familjer, skolor och samhället (Forsell, 2020). För att kunna komma till rätta med barnets problematiska skolfrånvaro krävs insatser från flera olika instanser, bland annat skola, BUP och socialtjänst (Friberg m.fl., 2022). Vid samverkan mellan olika instanser ses föräldrars förtroende för den enskilde professionella som en viktig faktor (SOU 2016:94). Mot denna bakgrund kan samarbetet mellan föräldrar och socialtjänst således ha en avgörande roll för barnet. Att undersöka socionomer som är verksamma inom eller på uppdrag av socialtjänsten och deras erfarenheter av samarbetet med föräldrarna, kan således vara värdefullt för att få en djupare förståelse för hur socialtjänstens arbete är utformat och i förlängningen kan påverka barnets möjlighet att kunna återgå till en normal skolgång utan problematisk frånvaro.

1.2 Relevans för socialt arbete

Skolfrånvaro och skolmisslyckande ger negativa konsekvenser på både kort och lång sikt, där den kortsiktiga konsekvensen kan handla om att komma efter i skolarbetet och uppleva sig själv som annorlunda, medan skolfrånvaro på längre sikt kan få konsekvenser som ökad risk för arbetslöshet, psykisk ohälsa och social alienation (Forsell, 2020). Social alienation syftar på ett tillstånd av utanförskap i en kulturell miljö (Sohlberg, 2014).

Vid hög skolfrånvaro är skolan skyldig att utreda orsakerna till frånvaron, och inte sällan görs en orosanmälan till socialtjänsten enligt Socialtjänstlagen (SFS 2011:453, 14 kap 1§). Om bedömning görs att utredning bör inledas är det med syfte att socialnämnden, i samarbete med vårdnadshavare och barn, ska klargöra barnets situation och behov samt när det är befogat, föreslå insatser (Socialstyrelsen, 2015). Mot bakgrund av att socialtjänsten kopplas in vid barns höga skolfrånvaro samt att en fungerande skolgång, utan frånvaro, anses ha stor effekt på barns sociala och emotionella utveckling och är en

skyddsfaktor vad gäller risken att hamna i sociala problem och utsatthet senare i livet (Forsell, 2020), ser vi problemet som relevant för socialt arbete eftersom sociala problem kan förekomma både på kort och lång sikt för barn med problematisk skolfrånvaro.

1.3 Syfte

Syftet är att undersöka socialtjänstens erfarenheter av samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever. Syftet är också att undersöka socialtjänstens erfarenheter av orsaker till hemmasittande.

1.4 Frågeställningar

- Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar?
- Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever?
- Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever?
- Vilka är socionomers erfarenheter av orsaker till hemmasittande?

1.5 Centrala begrepp

1.5.1 Hemmasittande elev och skolvägran

Den skolvägran som hemmasittande elever uppvisar är kopplat till oro, ångest och depression. Eleven har en önskan att gå till skolan, men förmår inte då situationen upplevs övermäktig. Vårdnadshavarna till hemmasittande elever är medvetna om skolvägran. Elevens frånvaro uppgår till minst fyra veckor utan känd orsak (Persson, 2022; Sjödin & Gladh, 2018).

1.5.2 Problematisk skolfrånvaro

Traditionellt görs det en åtskillnad mellan giltig och ogiltig skolfrånvaro. Trots denna uppdelning kan en giltig skolfrånvaro ses som problematisk. Detta eftersom frånvaron kan betyda att barnet känner ångest eller att föräldern propsar på att barnet är hemma, vilket anmäls av föräldern. Frånvaro registreras som giltig men är trots det problematisk (Friberg m.fl., 2022).

1.5.3 Skolk

Skolk definieras som ogiltig skolfrånvaro och frånvaron är oftast okänd av föräldrarna/vårdnadshavarna. Dessa elever uppvisar ofta antisociala beteenden, såsom kriminalitet och missbruk och umgås vanligtvis med andra skolkare. Deras beteende ses ofta som normbrytande (Friberg m.fl., 2020; Persson, 2022).

1.5.4 Föräldraansvar

Föräldraansvar medför rättigheter och skyldigheter gentemot barnets person och egendom i relation till barnets omsorg (Föräldraalliansen, u.å).

1.5.5 Vårdnadshavare

Begreppet vårdnadshavare syftar till den juridiska definitionen av den person som ansvarar för barnet vilket kan vara en förälder eller båda, eller en av domstol utsedd person (SFS 1949:381). Vi har valt att utgå ifrån begreppet förälder i vårt arbete, vilket syftar på det vardagliga uttrycket för vårdnadshavare.

1.6 Disposition

Efter denna inledning, med problemformulering, relevans för socialt arbete och de centrala begrepp som är styrande för denna studie, följer ett kapitel om tidigare forskning som har relevans för studiens forskningsfråga. Sedan presenteras studiens teoretiska perspektiv och därefter följer metodavsnittet, i detta avsnitt beskrivs studiens genomförande och hur de etiska principerna har beaktats i studien. Resultat och analys redovisas sedan tillsammans i följande kapitel. Resultatet har delats in i teman utifrån studiens frågeställningar och varje tema avslutas med en analys, analysen sker i relation till tidigare forskning och teori. Avslutningsvis följer ett kapitel med en sammanfattning av studiens resultat, ett diskussionsavsnitt, en metoddiskussion och slutligen förslag på vidare forskning.

2. Tidigare forskning

I detta kapitel behandlas tillvägagångssätt vid informationssökning samt tidigare forskning kring studiens ämne: *sociomomers erfarenheter av samarbete med föräldrar till hemmasittande elever samt orsakerna till problematisk skolfrånvaro*. För att få en uppfattning om dagens forskningsläge kring studiens ämne har vi använt olika sökmotorer och databaser tillsammans med olika sökord samt använt sekundärsökning. Sökningsprocessen redovisas mer ingående i avsnittet *litteratursökning*.

2.1 Litteratursökning

Ur databasen *SocINDEX* hade studien följande inkluderingskriterier:

- Artikel ska handla om barn och/eller ungdomar som har en problematisk skolfrånvaro.
- Artikel ska vara publicerad från år 2010 till år 2023.
- Artikel ska vara engelsk- eller svenskspråkig.
- Artikel ska vara i full-textformat.
- Artikel ska vara refereegranskad.

Av de tre artiklar som valdes ut var alla internationella. Följande sökord och träffar användes i databasen:

- "school refusal or school avoidance or school non-attendance or school absenteeism" and "social work or social workers or social work practice or social services" and "parents" gav 42 träffar, varav en valdes ut.
- "school refusal" and "social work" gav 72 träffar, varav en valdes ut.
- "problematic school absence" and "truancy" gav 4 träffar, varav en valdes ut.

De tre artiklarna valdes ut på olika grundval. En artikel belyser skolklimatets påverkan vid skolfrånvaro, och två artiklar belyser olika behandlingsmetoder vid skolvägran.

Ur databasen *SwePub* hade studien följande inkluderingskriterier:

- Artikel ska handla om barn och/eller ungdomar som har en problematisk skolfrånvaro.
- Artikel ska vara publicerad från år 2010 till år 2023.
- Artikel ska vara engelsk- eller svenskspråkig.
- Artikel ska vara i full-textformat.
- Artikel ska vara referegranskad.

Av de två artiklar som valdes ut var båda nationella. Följande sökord och träffar användes i databasen:

- ”skolfrånvaro” gav 4 träffar, varav två valdes ut.

De två artiklarna valdes ut på olika grundval. Den ena artikel belyser skolklimatets påverkan på skolk och den andra artikeln belyser föräldraansvaret och skolplikt.

I denna studie har även tidigare forskningsrapporter av Skolverket, Statens offentliga utredningar och Socialstyrelsen använts. Sekundärsökning har också tillämpats, en forskningsrapport hittades genom att studera en annan uppsats referenslista, fyra forskningsrapporter hittades genom en avhandling som vi använt i ett tidigare arbete under utbildningen, två forskningsrapporter hittades i de framsökta artiklars referenslista och slutligen hittades en forskningsrapport i en relevant facklitteraturs referenslista. Skollagen (SFS 2010:800) har också använts för att förtydliga lagkravet kring skolplikten för elever. Slutligen har relevant facklitteratur använts vid begreppsförklaring av *socialisering*, *klassisk betingning* och *operant inläring*. Sökningarna har bidragit till relevant forskning kopplat till studiens ämne och urvalet har gjorts mot bakgrund av studiens syfte och frågeställningar.

Exkluderingskriterier för de båda databaserna och sekundärsökning som genererade material till den tidigare forskningen, var *artiklar som inte var referegranskade* och *artiklar som inte överensstämde med studiens forskningsfråga*. Sammantaget har vi använt oss av 13 vetenskapliga artiklar, 3 forskningsrapporter, Skollagen samt övrig relevant facklitteratur till begreppsförklaringar.

2.2 Resultat av tidigare forskning

Forskningsresultaten som har relevans för denna studie kommer presenteras och sammanfattas under fem teman; *föräldrars upplevelse av socialtjänsten, föräldraansvar, bakgrundsfaktorer till problematisk skolfrånvaro, konsekvenser av problematisk frånvaro* och slutligen *beprövade metoder vid problematisk frånvaro*. Teman tydliggör tidigare forskning samt har en koppling till problematisk skolfrånvaro, vilket studien ämnar beröra.

2.2.1 Föräldrars upplevelse av socialtjänsten

Forskning har visat att föräldrar kan uppleva negativa känslor, såsom rädsla och oro, vid kontakt med socialtjänsten gällande barnutredning. En nyckelfaktor för att mildra föräldrars negativa känslor är en upplevd allians med socialarbetaren, och en stärkt allians, med värme och vänlighet från socialarbetaren, ledde till ett ökat förtroende för socialarbetaren (Buckley m.fl., 2011). Vidare menar Ylvisaker (2013) att klienter kan uppleva mötet med socialarbetare som antingen positivt eller negativt beroende på det utrymme klienten ges till delaktighet och förståelse för sin personliga situation och vad de själva anser som viktigt. I vilken grad klienten upplever mötet som positivt eller negativt har också samband med om de blir tilldelade insatser genom dialog eller utifrån färdiga kategorier av insatser. Höjer (2011) beskriver vidare att tidigare studier kring erfarenheter hos föräldrar med barn i familjehemsvård påvisat att föräldrar som upplevde att socialarbetare var lyhörda och inlyssnande och involverade dem i utrednings- och beslutprocessen kring barnens placering, hade positiva upplevelser av socialtjänsten. Hos föräldrar som upplevde att deras behov inte togs i tillräckligt beaktande och att deras föräldraroll ifrågasattes tedde sig upplevelsen av socialtjänsten negativ.

Morris (2013) beskriver att socialsekreterare bemöter familjer utifrån sin egen föreställning om familjen, även om socialarbetarens uppfattning skiljer sig från hur familjerna uppfattar sig själva. Föreställningen påverkar hur socialarbetaren tar emot familjens känslor och kan se helhetsbilden av familjens behov, vilket påverkar insatserna och är särskilt utmärkande för familjer med komplexa behov. Slutligen beskriver Gavriel-Fried m.fl. (2012) att klienter som blir föremål för socialtjänsten ofta lever i familje- och släktrationer, vilket gör att familjebilden har en viktig del i det sociala arbetet. Socialarbetarens värderingar, egna erfarenheter av familj, relationer med olika familjer

samt sociodemografiska förändringar i familjestrukturen, kommer oavsiktligt påverka förståelsen av familjen.

2.2.2 Föräldraansvar

Skolverket (2014) menar att en viktig faktor som skolledarna lyfter fram för att minska skolfrånvaro i gymnasieskolan bland annat är samarbete med vårdnadshavarna. Enligt Skollagen (SFS 2010:800, 15 kap, 16§) ska rektorn samma dag som en elev inte är närvarande under delar av eller hela skoldagen underrätta vårdnadshavaren/vårdnadshavarna. Det går också att läsa i Skollagen (SFS 2010:800, 7 kap., 20§) att vårdnadshavare till barn med skolplikt, ska se till att barnets skolplikt fullgörs. Arvidsson och Vesterberg (2020) menar att barn som går till skolan är ett föräldraansvar och det framskrivna ansvaret tydliggörs i skollagen. Barn kan dock få olika stöd hemifrån gällande att leva upp till skolplikten, vilket kan medföra en risk för ojämlikhet för barnet.

2.2.3 Bakgrundsfaktorer till problematisk skolfrånvaro

Forskning har visat att depression, social fobi och generaliserad ångest har observerats hos barn och ungdomar med hög skolfrånvaro, likaså kan hälsorelaterade besvär vara framträdande (Gubbels m.fl., 2019). Hälsorelaterade besvär beskriver Elsherbiny (2017) som somatiska symtom som tar sig i uttryck som buksmärtor, illamående och yrsel. Ramberg m.fl. (2019) beskriver vidare att skolrelaterade faktorer vid problematisk frånvaro kan handla om skolans värdegrund och graden av ledarskap. En minskad grad av skolledarskap ökar eleverns benägenhet till skolfrånvaro, medan en ökad grad i stället minskar skolfrånvaro och i förlängningen kan detta förebygga de negativa effekterna av skolfrånvaro. De familjerelaterade faktorerna vid skolvägran menar Elsherbiny (2017) har samband med en överbeskyddande föräldraskapsstil samt hur föräldrar socialiserar i relation till sina barn. Socialisering är en process där samhällets normer och värderingar internaliseras i individens sätt att tänka, handla och känna (Larsson, 2014). Bland annat är barns skolresultat avhängigt graden av föräldrastöd i relation till barns skolarbete (Socialstyrelsen, 2010). Slutligen visar forskning att det finns ett samband mellan barns skolfrånvaro och föräldrars egna psykiska- och fysiska hälsoproblem, men även dysfunktionella familjeinteraktioner, såsom otrygg anknytning mellan barn och förälder samt barnmisshandel i familjen ses som kritiska vid skolfrånvaro (Gubbels m.fl., 2019).

2.2.4 Konsekvenser av problematisk skolfrånvaro

Forskning visar att skolk är kopplat till en negativ självrapporterad hälsa, där en förhöjd risk för depression är framträdande. Skolk har också direkta negativa inverkningar på skolresultat, och redan vid en låg grad av skolk finns ett samband med sämre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Vid högre grader av skolk blir konsekvenserna ännu mer påtagliga (Ramberg m.fl., 2019; Artwood & Croll, 2015). Vidare beskriver Socialstyrelsen (2010) att låga skolresultat har ett samband med missbruk, kriminalitet och självmordsförsök. Slutligen visar forskning att skolk ger en ökad risk att begå flera olika former av brott senare i livet (Benett m.fl., 2018).

2.2.5 Beprövade metoder vid problematisk skolfrånvaro

Kearny och Ingul m.fl. (2008, refererad i Hendron & Kearny, 2016) menar att problematisk skolfrånvaro är en komplex fråga eftersom den oftast kräver interventioner från flera olika professioner, har en heterogen symtombild samt flera riskfaktorer. På grund av denna komplexitet har ett teoretiskt ramverk utvecklats för utbildnings-, hälso- och sjukvårdspersonal samt andra professioner som kommer i kontakt med denna målgrupp. Ramverket tydliggör riskfaktorer och lämpliga åtgärder och utgår ifrån en trestegs-interventionsmodell vars syfte är att förebygga problem, åtgärda nya problem och slutligen behandla allvarliga problem.

Ytterligare en metod som används vid skolvägran hos barn är beteendeterapeutiska behandlingar. Kognitiv beteendeterapi fokuserar på exponeringsbehandling, avslappningsövningar och/eller social färdighetsträning, där metoderna fokuserar på en kombination av social teori, klassisk betingning och operant inläring tillsammans med elev, skolpersonal och föräldrar. Klassisk betingning är ett reflexmässigt beteende vilket inte är viljestyrt av individen, eftersom beteendet inte påverkas av de konsekvenser beteendet genererar. Operant inläring är ett inlärt beteende som är vilje- och målstyrt och som styrs av de konsekvenser beteendet genererar. Beteendet förstärks eller försvagas beroende på graden av belöning eller bestraffning för beteendet (Maynard m.fl., 2018; Weiten, 2016).

2.2.6 Sammanfattning av forskningsläget

Forskning visar att problematisk skolfrånvaro är ett komplext problem (Kearny & Ingul m.fl., 2008, refererad i Hendron & Kearny, 2016). Problemen återfinns på både individnivå, skolnivå och i den sociala omgivningen. Forskningen visar att problematisk skolfrånvaro påverkar barnet negativt på både kort och lång sikt. På kort sikt ser forskningen psykologiska och fysiska symptom, men även symptom som är negativt relaterade till skolresultat (Gubbels m.fl., 2019; Elsherbiny, 2017; Ramberg m.fl., 2019). Även på lång sikt är psykiska problem frekventa men också riskbeteenden som inkluderar självmordsförsök, droganvändning samt kriminalitet ses som kritiska, men även tillgång till arbete senare i livet kan påverkas (Ramberg m.fl., 2019; Artwood & Croll, 2015; Benett m.fl., 2018; Socialstyrelsen, 2010). Forskning visar att föräldraengagemang kan ha en positiv intervention vid barns problematiska skolfrånvaro men föräldrars olika grad av engagemang skapar ojämlika skolvillkor för barn (Arvidsson & Vesterberg, 2020). På grund av den heterogena problembilden vid problematisk skolfrånvaro krävs ofta interventioner från flera professioner. Interventionerna kan anta formen förebyggande, tidiga insatser eller avhjälpande insatser vid mer akuta ingripanden. Insatserna riktar sig mot individ, skola samt till den sociala omgivningen problem (Kearny & Ingul m.fl., 2008, refererad i Hendron & Kearny, 2016). Forskning visar också att socialarbetarens inneboende uppfattning och erfarenheter av begreppet familj påverkar socialarbetarens utformning av insatser och bemötande, och ett bemötande som är inlyssnande samt uppmuntrar till delaktighet och dialog upplevs som positivt från klientens sida. Slutligen visar forskning att föräldrarnas förtroende för socialarbetare är avhängigt alliansens styrka dem emellan, där värme och vänlighet från socialarbetaren ses som två viktiga nyckelfaktorer (Gavriel-Fried m.fl., 2012; Morris, 2013; Höjer, 2011; Buckley m.fl., 2011).

I detta avsnitt har forskningen främst utgått från en internationell kontext, då det saknas en svensk kontext kring orsaker till skolfrånvaro och förebyggande av den (SOU 2016:94). Detta ser vi som en kunskapslucka studien ämnar fylla. Tidigare forskning i detta avsnitt belyser också föräldrars grad av engagemang som en kritisk faktor för barnets skolfrånvaro. Det kan därav antas vara värdefullt att sammanföra forskning kring vikten av föräldrars engagemang med socionomers erfarenheter om vad föräldrar till barn med problematisk skolfrånvaro har och borde ha för roll samt samarbetet dem emellan.

Att göra detta i en svensk kontext och sedan sammanföra den med internationell forskning skulle kunna utgöra ett värdefullt bidrag till socialt arbete.

Den tidigare forskningen belyser också komplexiteten i forskningsfrågan för denna studie, då den visar att flera olika faktorer, individuella, skolrelaterade och sociala bidrar till en problematisk skolfrånvaro. Vidare ses konsekvenserna som mångfacetterade och att de i förlängningen kan ge upphov till sociala problem. Samarbetet mellan socialtjänsten och föräldrar samt föräldraförmågan gentemot barnet är också faktorer som oavsiktligt påverkar barnet att återgå till en normal skolgång utan frånvaro. Den tidigare forskningen bidrar med en fördjupad förståelse och bredare kunskap för forskningsfrågan och kommer att ligga till grund för vår förförståelse vid analysen.

3. Teoretiska perspektiv

I detta kapitel redogörs studiens valda teorier. Studiens empiriska material analyseras utifrån *systemteori* och *utvecklingsekologisk systemteori* utifrån *Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell* samt *anknytningsteori*. Teorierna har valts på grundval av att problematisk skolfrånvaro beror på både individuella faktorer och omgivningsfaktorer och således behöver förstås utifrån flera nivåer och i en bredare kontext.

3.1 Systemteori

Det systemteoretiska perspektivet fokuserar på hur människor kommunicerar med varandra i ett gemensamt sammanhang och ser världen i helheter, där varje helhet är större än summan av delarna. Människans identitet formas i ett ständigt pågående samspel med andra, och systemtänkandet lägger tonvikten på det ömsesidiga beroendet mellan individ och omvärld. Sett ur ett systemteoretiskt perspektiv, existerar problem som en oskiljaktig del i samspelet mellan människor, och fokus ligger på det mänskliga sammanhanget kring varje individ (Öquist, 2018; Forsberg & Wallmark, 2021).

När systemperspektivet används i det sociala arbetet med familjer, kan det innebära att nätverken kring en individ och de system som denne ingår i studeras, för att se hur maktrelationer inom de olika systemen ser ut samt hur det sociala arbetet kan rikta insatser för att hjälpa individen. I praktiken blir det viktigt att identifiera hur individens beteendemönster ser ut i de olika systemen och på så sätt se vilka förändringar som behöver göras, där beteenden som fungerar bra i ett system kan överföras till andra system som fungerar mindre bra. Centralt i socialt arbete utifrån systemteorin är att de professionella runt individen arbetar tillsammans. Flera olika sociala insatser och myndigheter kopplas ihop, så även olika nätverk, vilket möjliggör att bästa möjliga stöd kan ges till individen (Payne, 2015).

Payne (2015) framhåller systemperspektivet som viktigt för socialt arbete, då det fokuserar på individens plats i den sociala ordningen och det sociala nätverk som finns runt individen. Detta kan leda till en bättre förståelse av hur olika system samverkar med varandra och således också hur individer samspekar i olika sociala sammansättningar. Öquist (2018) för ett liknande resonemang och menar att det är mer framgångsrikt att studera samspel, kommunikation och beroenden mellan individer, än att följa ett

psykodynamiskt förlopp inom ramen för endast en individs livsöde. Vidare skriver Öquist att den allmänna utvecklingen inom behandlingsarbete och socialt stödarbete på senare år gått mot att alltmer försöka se klienten ekologiskt, det vill säga i hela sitt sammanhang, och genom att tillämpa det systemteoretiska synsättet möjliggörs nya sätt att behandla och lösa problem.

3.2 Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell

Den rysk-amerikanske psykologen och forskaren Urie Bronfenbrenner utarbetade utvecklingsekologin, vilket som namnet antyder är en teori om mänsklig utveckling. Bronfenbrenners teori tillkom som en reaktion på hur utvecklingspsykologin enbart studerade den enskilda individen, oberoende av sitt sammanhang. Bronfenbrenner ville påvisa att utveckling sker i ett sammanhang, i samspel och i interaktion med olika omgivningsfaktorer och åskådliggör detta genom sin utvecklingsekologiska modell (Andersson, 2020). Bronfenbrenner stödde sin modell på Kurt Lewins teori om det "sociala fältet", ett interaktionistiskt synsätt som innebär att varje individ existerar i ett psykologiskt fält av krafter, som bestämmer och sätter gränser för handlandet, och där sammanhanget kring varje individ betraktas (Öquist, 2018).

Enligt Bronfenbrenner ingår människan i ett pågående samspel mellan flera sammanhang, och i sin modell använder Bronfenbrenner fyra analysnivåer, vilka han benämner som mikro-, meso-, exo och makronivå (Forsberg & Wallmark, 2021). *Mikrosystemen* är system som individen själv ingår i. Hit räknas interaktionen med familjen, förskola/skola och miljöer såsom fritidshemmet och kamratgruppen. Interaktionen mellan en människas olika mikrosystem utgör i sin tur mellannivån i nätverket, *mesosystemen*. Genom sin modell bekräftar Bronfenbrenner erfarenheter från både forskning och kliniskt arbete, om vikten av att det finns bärande kontakter mellan ett barns olika närmiljöer, och att samtal som förs mellan exempelvis skolan och familjen är av största betydelse för barns psykiska välbefinnande. Nästa nivå består av *exosystemen*. Individen tillhör inte dessa system, men påverkas ändå av det som sker där. Här återfinns föräldrarnas arbetsplats, kommunala resurser eller lokalpolitik som indirekt påverkar barnet. Allt detta samspelar i sin tur med den övergripande socialekologiska nivån, som utgörs av *makrosystemen*. Hit hör våra kulturellt betingade värderingar, som tar sig uttryck i religion, lagstiftning samt den politiska och ekonomiska makten (Forsberg & Wallmark, 2021).

3.3 Anknytningsteori

Anknytningsteorin är en utvecklingspsykologisk teori med inspiration från kognitiv psykologi, emotionspsykologi och systemteori, vars syfte är att belysa hur nära och känslomässiga relationer får betydelse för det enskilda barnet. I tidigare forskning kring variationerna i föräldrars sätt att möta sina barns känslomässiga behov, betonas att sambandet mellan föräldrars omsorgskvalitet och barns anknytningsbeteende alltid måste relateras till familjens omgivning, samhälle och kultur. Vidare betonas att föräldrars lyhördhet för barns signaler är av stor vikt för barnets utveckling (Broberg m.fl. 2015b). Detta beskrivs ytterligare i en studie av Ainsworth m.fl. (1971, refererad i Broberg m.fl., 2015b) som belyser fyra dimensioner i föräldrars lyhördhet, vilka antas ha betydelse för barnets möjlighet att utveckla en trygg anknytning. Dimensionerna innefattar olika grader av *lyhördhet-brist på lyhördhet, acceptans-bortstötande, samarbete-inblandning och tillgänglighet-ignorans*. De framkommer av modellen att föräldraegenskaper som att vara lösningsfokuserad och inkännande, vilket kan liknas vid en auktoritativ föräldrastil, anses gynnsam för barnets utveckling (Ainsworth m.fl., 1971, refererad i Broberg m.fl., 2015b). En *auktoritativ föräldrastil* kännetecknas av att relationen är hierarkisk, men föräldern är inlyssnande för barnets behov och beredd på att förhandla med barnet för att tillgodose barnets vilja, men föräldern har det sista ordet. Föräldern ser till barnets långsiktiga vinning, även om barnet inte alltid själv kan se det. Föräldern är i relation till barnet varm, kontaktsökande och kärleksfull. Som jämförelse ses föräldraegenskaper, som att vara ignorant eller alltför kontrollerande, vilket kan liknas vid en *auktoritär föräldrastil*, som mindre gynnsam. En auktoritär föräldrastil kännetecknas av att den är stark hierarkisk. Auktoritär uppfostran och särskilt i de fall där föräldrar utövar fysisk bestraffning, har visat samband med depression och utåtagerande problem hos barnet (Broberg m.fl., 2015a).

3.4 Teoriernas relevans för studien

Systemteorin används i arbetet med studien då synsättet förenar sociala faktorer och psykologiska faktorer i människors liv, och uppmärksammar individer i hela det sammanhang som deras familjer och sociala omgivning utgör (Payne, 2015). Då systemteorin möjliggör flerfaktoriella förklaringar på sociala problem, kan styrkan med ett systemiskt arbetssätt vara att vardagliga problem kan få nya infallsvinklar. Genom att

tillämpa ett vidare synsätt på problem, där sammanhang och mönster träder fram, kan nya perspektiv och handlingsalternativ infinna sig (Öquist, 2018).

Den utvecklingsekologiska modellen påminner oss om att människan under hela sitt liv utvecklas i ett dynamiskt samspel mellan medfödda egenskaper och föränderliga omgivningsfaktorer. Detta anses relevant för studien, med hänsyn till det Andersson (2020) framhåller, att i det sociala arbetet med barn och unga krävs en förståelse av sammanhanget för att kunna vidta adekvata åtgärder mot missförhållanden. Anknytningsteorin bidrar till förståelsen av barns psykiska och sociala utveckling, och kan kopplas till både systemteorin och utvecklingsekologin då dessa teorier ser barns psykiska utveckling i ett sammanhang av omgivningsfaktorer på system- och strukturnivå (Lindén, 2020). Genom att tillämpa anknytningsteorin kommer vår studie att belysa hur föräldrars attityder till och sätt att ta hand om sitt barn kan vara avgörande för barnets känslomässiga utveckling (Broberg m.fl. (2015b).

4. Metod

I detta kapitel kommer metoden för studien presenteras. Metoden har valts för att forskningsfrågan för studien ska kunna besvaras. Avsnittet behandlar studiens *forskningsdesign, urval, genomförande, analys, tillförlitlighet* och slutligen hur de *etiska principerna* beaktas i studien.

4.1 Forskningsdesign

I denna studie används en kvalitativ metod, där formen är semistrukturerade intervjuer. Kvalitativ metod (Bryman, 2018) beaktar hur den sociala verkligheten tolkas och individernas uppfattning i relation till en viss miljö, där beteendets mening är fokus för forskningen. Semistrukturerade intervjuer är en flexibel intervjuprocess. I semistrukturerade intervjuer utgår forskaren från en intervjuguide, vilket är frågor från specifika teman som formulerats utifrån studien frågeställningar. Frågorna kan ställas utifrån intervjuguiden, men behöver inte komma i ordningsföljd och uppföljningsfrågor kan ställas om det som intervjupersonen sagt, som forskaren kan tycka är relevant för studiens syfte, frågorna behöver dock inte ingå i intervjuguiden. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) beskriver att intervjuer ger en bredare bild av situationer och händelseförlopp eftersom fler nyanser och dimensioner framträder. Intervjuer möjliggör också att ett samhällsfenomen kan beskrivas ur den intervjuades synvinkel, eftersom språkbruk, normer, emotioner och det som tas för givet kan tydliggöras under intervjun.

Studien syftar till att undersöka vad socionomer verksamma inom eller på uppdrag av socialtjänsten har för erfarenheter av att samarbeta med föräldrar till hemmasittande elever, och även möjliga orsaker till hemmasittande. Detta kan ses som en komplex fråga. Eftersom det är flera olika faktorer som bidrar till en problematisk skolfrånvaro, såsom individuella, skolrelaterade och sociala faktorer samt att de varierar från barn till barn, krävs samverkan mellan socialtjänst och föräldrar för att återfå elever i utbildning. Att alliansen mellan socialsekreterare och föräldrar har en påverkan för samarbetet dem emellan (Friberg m.fl, 2022; SOU 2016:94), bidrar till ytterligare komplexitet i frågan. Eftersom den kvalitativa metoden kan användas för att få en fördjupad kunskap kring intervjupersonernas synvinkel och intervjuer i sin tur kan ge en nyanserad och bred bild av den upplevda världen, ser vi det som angeläget att använda en kvalitativ metod för att kunna besvara komplexiteten i forskningsfrågan.

4.2 Urval

Bryman (2018) beskriver målstyrt urval, som ett icke-sannolikhetsbaserat urval, vars syftet är att välja fall eller deltagare med potential att ge information med bäring på forskningsfrågorna och inte på grundval av ett slumpmässigt sätt. Ett kriteriestyrt urval är att ett eller fler kriterier uppfylls av de fall eller individer som väljs ut för studien. I denna studie har ett målstyrt urval använts och formen för det målstyrda urvalet är ett kriteriestyrt urval. Valet är riktat till socionomer, där kriterierna för urvalet är socionomer som är verksamma inom eller på uppdrag av socialtjänsten, och med erfarenhet av samarbete med föräldrar som har barn i skolåldern – vilka har en problematisk skolfrånvaro. Det visade sig svårt att få informanter till intervjuerna, eftersom de tilltänkta informanternas chefer och gruppleddare inom tre kommuner inte återkopplade till vår förfrågan om att delta i studien, som skickades via e-post. I denna studie har således fem bekvämlighetsurval använts, varav ett genererade ett snöbollsurval. Bryman (2018) beskriver bekvämlighetsurval som att individerna av en händelse finns till hands för forskaren, medan ett snöbollsurval är när individer som har relevans för forskningsfrågan i sin tur föreslår andra individer som har relevans för undersökningen.

4.3 Genomförande

I denna studie har sex socionomer intervjuats som arbetar med barn och/eller ungdomar inom eller på uppdrag av socialtjänsten. Vi eftersträvade fylliga och detaljerade svar till vår analys, således användes intervjuer som metod och formen för intervjun var semistrukturerade intervjuer.

Vi började med att utforma en intervjuguide utifrån våra frågeställningar, där olika teman identifierades och mer specifika frågor utformades (se bilaga 1). Därefter utformades ett informationsbrev som ämnades vara förfrågan till informanterna för intervju. Informationsbrevet (se bilaga 2) utformades så studiens syfte tydligt framgick samt att de etiska principerna klargjordes för de tilltänkta informanterna. Informationsbrev och samtyckesblankett (se bilaga 3) skickades sedan ut till informanterna via e-post under vecka 15–17 (2023). Därefter planerades intervjuerna in och informanterna fick inbjudan via en zoom-länk. Intervjuerna delades sedan upp mellan oss, eftersom tidsramen för att utföra intervjuerna sågs som knapp. Vid intervjutillfällena godkände informanterna muntligt den samtyckesblankett som tydliggjorde hur hänsyn till de etiska principerna

hade vidtagits för studien. Under intervjutillfällena utgick frågorna från intervjuguiden och uppföljningsfrågor ställdes vid behov kring det som ansågs relevant för studiens syfte. Intervjuerna spelades in med mobiltelefon och/eller zoom-inspelning efter samtycke från informanterna, därefter transkriberades materialet i sin helhet och slutligen analyserades materialet.

4.4 Analys

I denna studie har en tematisk analys tillämpats. Bryman (2018) beskriver tematisk analys som en procedur i vilken forskaren identifierar kategorier utifrån data. De teman som identifieras är kopplade till forskningsfrågorna. Utifrån intervjuer kodades materialet, som utvecklas till teman, vilket sedan utgör en grund för teoretisk förståelse. Nedan kommer de olika stegen som genomförts i analysen för studien beskrivas. Teman kommer också identifieras utifrån studiens valda teorier, vilket kan ses som en deduktiv ansats. Vid en deduktiv ansats styrs datainsamlingsprocessen utifrån teorin, då empirin kodas utifrån den teoretiska kunskap som finns om ett område.

Det första steget i en tematisk analys är att forskaren bekantar sig med det empiriska materialet. *Det andra steget* handlar om att identifiera koder i empirin. Tankar om data och en öppen kodning om mindre textdelar äger rum. I *det tredje steget* utvecklas koderna till teman. Antal koder minskas för att de kvarvarande koderna ska kunna samlas till teman som ses som högre liggande nivåer. I detta steg namnsätts koder och teman av forskaren. I *det fjärde steget* letar forskaren efter delteman, och koder och teman kontrolleras att de är logiskt sammanlänkade. Därefter i *det femte steget* sätts namn på teman och underteman. Utifrån varje tema utvecklar forskaren tankar om vad de beskriver. Slutligen i *det sjätte steget* skrivs resultatet för studien. Resultatet presenteras så frågeställningarna besvaras samt att teman förklaras på ett förtydligande sätt (Bryman, 2018).

I denna studie har det empiriska materialet analyserats med en tematisk ansats på följande sätt: Efter att intervjuerna transkriberats lästes materialet igenom för en övergripande bild av data. Därefter började koder framträda och ett mönster kunde utläsas i relation till studiens frågeställningar. Utifrån dessa mönster av koder kunde sedan teman bildas. De olika teman kopplades sedermera ihop med varje frågeställning. Därefter bildades delteman utifrån redan befintliga koder och teman. Slutligen kontrollerades att koderna,

teman och delteman var logiskt sammanlänkade och att de hade relevans och koppling till studiens frågeställningar. Utifrån identifierade teman och underteman sågs ett mönster i data som sedan låg som grund för namnsättning av rubrikerna till teman och underteman. Resultatet och analysen av empirin presenteras sedan i följande ordning: först kommer frågeställningarna som utgör teman och utifrån dessa kommer olika underteman och slutligen avslutas temat med en analys. I resultatet har också citat använts, de citat som valts ut har gjorts på grundval att de illustrerar och tydliggör resultatets innebörd på ett informativt sätt.

4.5 Tillförlitlighet

Bryman (2018) beskriver att inom kvantitativ forskning relaterar validitet till om forskningen mäter det forskaren avser att mäta, och reliabiliteten till om ett resultat är tillförlitligt och kan reproduceras av andra forskare vid en annan tidpunkt. Dessa begrepp utgör viktiga kriterier för att en kvantitativt inriktad forskare ska få en bild av kvaliteten på en undersökning. Eftersom kvalitativa studier inte kan skattas med siffror, behövs det andra mått för att värdera kvaliteten, varför Bryman menar att det vid kvalitativa studier som denna är mer fruktsamt att tala om äkthet och tillförlitlighet. Nedan kommer studiens tillförlitlighet presenteras med följande underteman: *trovärdighet*, *pålitlighet* och slutligen *överförbarhet*.

4.5.1 Trovärdighet

Bryman (2018) beskriver att trovärdigheten för resultatet kan styrkas genom att följa de riktlinjer som forskningen avser. Studiens trovärdighet har styrkts genom att följa forskningens riktlinjer. Där riktlinjerna för denna studie är att anta ett fenomenologiskt förhållningssätt under intervjutillfällena, med en ansats att förhålla sig objektivt till intervjupersonernas berättelser. Detta kan styrka att det är intervjupersonernas tolkning och berättelse som tydliggörs under intervjuerna och våra tolkningar och förförståelse sätts i periferin, vilket konfirmerar att det är socionomernas perspektiv som beaktas, eftersom det är av vikt för att kunna svara på studiens forskningsfråga. För att ytterligare stärka studiens trovärdighet har intervjufrågorna utformats på ett tydligt sätt utifrån frågeställningarna vilket säkerställer att intervjufrågorna kan ge svar på studiens forskningsfråga.

4.5.2 Pålitlighet

Bryman (2018) beskriver att forskningens pålitlighet kan styrkas genom att alla faser i forskningsprocessen redogörs genom att vara fullständiga och tillgängliga. Redogörelsen innefattar forskningsfrågor, val av undersökningsspersoner, fältanteckningar, intervjukrifiter och beslut om analys.

I denna studie redogörs för forskningsprocessen på ett ingående och transparent sätt. Redogörelsen presenterar hela förfaringssättet av studien, där alla studiens delar tas i beaktning och tydliggörs utförligt. Såsom forskningsfrågor, urval och begränsningar, intervjuguiden, tillvägagångssätt, analys samt bifogade bilagor. Pålitligheten för studien kan dock försvagas genom att vi inte utförde intervjuerna tillsammans utan delade upp oss och intervjuade tre informanter var. Vi har försökt tillgodose denna brist genom att lyssna igenom varandras intervjuinspelningar och därefter ha en dialog om det transkriberade materialet uppfattas på ett likvärdigt sätt. Detta kan liknas vid intern validering, vilket enligt Bryman (2018) är en metod för att stärka pålitligheten genom att forskarna kommer överens om hur de ska skapa samstämmighet i det de ser och hör.

4.5.3 Överförbarhet

I kvalitativ forskning läggs vikten på den sociala verkligheten som studeras, där forskarens fokus är det unika samt den mening och betydelse som kontexten utgör. Fokus är att skapa fylliga redogörelser för kontextens kultur och den kvalitativa forskningen har fokus på den sociala verklighet som är begränsad till en mindre grupp människor. Den tydliga kontextbeskrivningen kan för andra personer utgöra en värdefull information, och på grundval om resultaten kan överföras till en annan miljö (Bryman, 2018).

I denna studie har sex socionomer intervjuats inom eller på uppdrag av socialtjänsten från fyra olika kommuner. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) menar att det oftast krävs tio till femton personer för att kunna göra en jämförelse mellan grupper, men att det behövs cirka sex till åtta personer för att kunna bortse från individers personliga uppfattningar. I denna studie finns ingen avsikt att generalisera forskningsresultatet till populationen som helhet eller göra jämförelser mellan grupper. Avsikten med studien är att skapa en förståelse för socionomernas kontext i relation till studiens syfte. Dock kan

studiens valda teorier göra att resultatet kan ses ur ett vidare perspektiv då teorierna ser till både individ- och samhällsnivå.

4.6 Forskningsetiska överväganden

De enligt Bryman (2018) fyra etiska huvudkraven som forskning bör ta hänsyn till är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet.

Bryman (2018) beskriver vikten av att forskaren informerar de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte. I denna studie har *informationskravet* visats hänsyn genom att informanterna getts tydlig information om studiens syfte, hur studien kommer att genomföras samt att informanternas deltagande är frivilligt och att de har rätt att när som helst avbryta sin medverkan utan att behöva ange skäl till detta. Då det visade sig vara svårare än förväntat att få tag i informanter till studien valde vi att använda oss av bekvämlighetsurval och snöbollsurval. Det kan antas problematiskt att ställa informationskravet i relation till dessa urvalsmetoder då informanterna av lojalitetsskäl kan välja att genomföra studien trots att de egentligen inte vill medverka.

Bryman (2018) beskriver att deltagare i en undersökning alltid har rätt att själva bestämma över sin medverkan, och att samtycke behöver inhämtas från de informanter som deltar i undersökningen. I denna studie erhöll informanterna denna information genom ett informationsblad (se bilaga 1), och *samtyckeskravet* uppfylldes genom att informanterna lämnade samtycke till studien muntligt (se bilaga 2). Att samtycke endast lämnats muntligt kan antas problematiskt vid eventuella meningsskiljaktigheter kring vilka skyldigheter parterna har. Även om det generellt enligt avtalsrätten gäller att muntliga avtal är lika giltiga som skriftliga (SFS 1915:218) så rekommenderas att skriva ner avtalet.

För att tillgodose *konfidentialitetskravet* framför Bryman (2018) att personliga uppgifter om deltagande individer i studien ska ges största möjliga konfidentialitet och inte vara möjliga att identifiera. För att ta hänsyn till konfidentialitetskravet informerades informanterna om att alla uppgifter i studien kommer att anonymiseras, detta genom att inte presentera informanternas namn och kommun i resultatet. Även detta kan problematiseras i relation till valda urvalsmetoder, då både bekvämlighetsurval och

snöbollsurval bygger på vår tidigare kännedom om informanterna, likväl som informanternas kännedom om varandra.

Bryman (2018) framför att uppgifter som samlats in om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål. För att uppfylla *nyttjandekravet* har insamlad data endast använts inom ramen för denna studie. Att intervjuerna genomfördes digitalt bidrog till lägre krav på val av mötesplats, vilket i sin tur kan antas ha försvagat nyttjandekravet då intervjuerna genomförts i miljöer där obehöriga vistas, exempelvis hemmiljön. Detta har dock tagits i beaktande då obehöriga inte har haft och inte kommer att få information gällande informanterna i studien.

5. Resultatredovisning och analys av empiri

Detta kapitel inleds med översikt av tematiseringen av resultatet (Se tabell 1) därefter presenteras informanterna. Följande presenteras det empiriska materialet i relation till studiens fyra frågeställningar. Varje frågeställning utgör ett tema, varje tema inleds med en resultatbeskrivning, vilka utgörs av olika underteman (Se tabell 1) och avslutas med en analys. I analysen används empiri och studiens valda teorier i växelverkan.

Tabell 1: Tematisering av resultatet

Tema	Undertema
Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar?	Familjebehandling den vanligaste insatsen Avsaknad av samverkan
Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever?	Föräldrarnas inställning till skolfrånvaro
Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever?	Auktoritär föräldrastil Auktoritativ föräldrastil
Vilka är socionomers erfarenheter av orsaker till hemmasittande?	Individuella orsaker Familjerelaterade orsaker Skolrelaterade orsaker

5.1 Presentation av informanter

I denna studie har tre socialsekreterare, två familjebehandlare och en skolsocionom intervjuats. Informanterna, en man och fem kvinnor, har alla en socionomexamen och arbetar på olika sätt med barn och ungdomar med problematisk skolfrånvaro. Arbetsuppgifterna innefattar att utreda barn och familjers behov, följa upp pågående insatser samt att arbeta förebyggande med skolfrånvaro och främjande av skolkvarvaro. Informanternas arbetslivserfarenhet med barn och ungdomar med problematisk skolfrånvaro sträcker sig mellan ett år och nio år.

5.2 Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar?

5.2.1 Familjebehandling den vanligaste insatsen

När det gällde vilka arbetssätt som användes i förhållande till hemmasittare poängterade informanterna vikten av att arbeta med hela familjen. Det framkommer också under intervjuerna att insatserna i möjligaste mån anpassas efter barnets och familjens särskilda behov. Flera arbetssätt beskrevs. Familjebehandling var den insats som enligt informanterna vanligen används i arbetet med barn och föräldrar. Det beskrevs av informanterna som en insats vars övergripande mål är att ge stöd åt föräldrarna, bland annat genom att prata om strategier i föräldraskapet och att hjälpa dem att hitta fungerande rutiner omkring barnets skolgång. Informanterna beskriver också att de ofta tittar på nätverket kring barnet, för att utröna vilka viktiga personer i barnets närhet som kan vara behjälpliga i arbetet mot en skolåtergång, exempelvis genom att vid behov följa med barnet till skolan. En informant berättar om en metod som kallas LIHF, vilket står för *lösningorienterad intensiv hemmabaserad familjebehandling*. Den skiljer sig från den vanliga familjebehandlingen på så sätt att socialtjänst och skola arbetar tillsammans i ett skolsocialt team, bestående av familjebehandlare som arbetar på uppdrag av skolan. Så här beskrivs insatsen: *“De jobbar ganska konkret med att komma hem till ungdomar på morgonen och försöka dra iväg dem [...] de jobbar ganska hands-on liksom”* (Informant A).

Under intervjuerna framkommer också vikten av att skapa goda relationer med barnet och föräldrarna, vilket tydliggörs av en informant:

När vi har etablerat någon form av relation, först då gör vi en individuell handlingsplan med barnet, och då är det ofta ganska små steg beroende på hur länge man har varit hemma och beroende på hur frånvaron sett ut sen tidigare. (Informant E)

Relationsbyggandet beskrivs också av informanterna som fundamentalt för att kunna implementera insatserna på ett ändamålsenligt sätt med familjen och runt barnet.

5.2.2 Avsaknad av samverkan

Under intervjuerna framkom att arbetet med hemmasittande elever är komplext och ofta kräver insatser från flera aktörer, vilket ställer krav på en fungerande samverkan. Samverkan ses som en betydelsefull faktor, och informanterna beskriver att en positiv samverkan kan leda till att alla inblandade gör det de ska och lite till, för att ge barnet bästa möjliga förutsättningar till skolåtergång. Samtidigt vittnar informanterna om att en negativ samverkan, exempelvis där det uppstår oenigheter kring ansvarsområden eller när det är tidskrävande och krångligt för involverade aktörer att få kontakt med varandra, kan leda till att barnet hamnar ”mellan stolarna”. Så här tydliggör en informant konsekvenserna av bristen på samverkan: *“Jag ser snarare utmaningar i samverkan med skolan, BUP och andra aktörer, alltså vårdenheter runt eleven, att vi kanske inte talar samma språk och jag upplever att BUP ofta brister i att ge ett adekvat föräldrastöd till vårdnadshavare”* (Informant F). Samtidigt beskriver informanterna att alla inblandade aktörer strävar mot samma mål gentemot barnet och att detta därmed antas vara lättåtgärdat, men trots goda intentioner finns det synbara brister i samverkan.

5.2.3 Analys

Samtliga informanter framhöll samverkan som en viktig faktor i arbetet med hemmasittande elever och deras föräldrar. I och med problemets komplexitet krävs ofta insatser från flera aktörer, såväl professionella som inom barnets eget nätverk, men trots detta upplever informanterna ofta en bristfällig samverkan. Det kan dock tolkas som att informanterna vill arbeta utifrån ett systemteoretiskt perspektiv, och att perspektivet utgör en viktig grund för arbetet med barnen och deras familjer. Denna tolkning görs mot bakgrund av att systemteorin integrerar interpersonella insatser för individer med andra insatser som också inbegriper familj, närsamhälle och sociala myndigheter, med fokus på hur personliga och sociala faktorer samverkar med varandra. Inom systemteorin är helheten viktigare än delarna och utgångspunkten är att undvika fokus på enbart individen (Payne, 2015), något som kan spela en viktig roll i det komplexa arbetet med hemmasittande barn och deras familjer. Det kan också tolkas som att om ett barn inte vill gå till skolan hjälper det sällan att endast se till individuella faktorer hos barnet, i stället bör blicken lyftas för att se till hela den miljö som omger barnet.

5.3 Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever?

5.3.1 Föräldrarnas inställning till skolfrånvaro

Under intervjuerna framkom att en utmaning i arbetet med hemmasittande elever är föräldrarnas inställning till problemet. Informanterna angav olika typer av problematisk inställning där den svåraste utmaningen var föräldrar som givit upp, som kände vanmakt och som upplevde misstro och skuldbeläggande från skolan. Så här beskriver en av informanterna föräldrars känsla av vanmakt:

[...] de föräldrar jag har mött, blir ju väldigt trötta och ger nästan upp för att de känner att de har kämpat så länge, de får inget stöd från skolan... Ja liksom, de bemöts med misstro från skolan att de inte gör det de ska liksom... Och då blir det ju att de själva, ja men liksom... lägger av, de orkar inte längre [...]. (Informant B)

Arbetet med föräldrar till hemmasittande elever är också till viss del avhängigt föräldrarnas inställning. En informant beskriver att stödet kan utformas lite olika, beroende på om föräldrarna själva ansökt om stöd och därmed anses hjälpsökande, eller om oron kommit till socialtjänstens kännedom genom en orosanmälan från skolan:

Föräldrarnas inställning avgör ju lite grann hur vi jobbar. Är det väldigt hjälpsökande föräldrar så brukar vi kanske ha mindre [...] Den andra vägen, om det inkommer en orosanmälan där vi ganska tidigt i utredningens ser att här finns det dåliga förutsättningar, här brister det på flera plan, då får man ju ta ett lite annat grepp [...]. (Informant A)

I intervjuerna framkom också att den lagstadgade skolplikten ibland leder till att föräldrar pressar sina barn och känner sig maktlösa, då de å ena sidan vill få sitt barn till skolan men å andra sidan inte vill, eller kan, tvinga iväg ett barn som totalvägrar. Så här beskriver en informant – föräldrars känsla inför den svåra balansgången: *“Ofta upplever jag uppgivenhet, hopplöshet, att man känner vanmakt och att inte kunna påverka. Balansera skolplikten mot att ungen mår skit liksom...”* (Informant A). Här beskrev dock informanterna en variation i föräldrarnas inställning, där en del föräldrar tog problemet på allvar och var hjälpsökande medan andra föräldrar tycktes rättfärdiga problemet. Det tydliggörs av en informant:

[...] föräldrarna kanske inser att det är ett stort problem, eller att det finns andra kring barnet som är oroliga för frånvaron... Det kan nog ändå gynna föräldrarna mer ändå.

Alltså när man är förbi punkten att 'är det här ett problem eller inte', utan man kan konstatera att det är ett problem [...]. (Informant A)

Vidare beskrev informanterna att en del föräldrar negligerade problemet och hade svårt att se konsekvenserna av en icke fungerande skolgång, och en del föräldrar rättfärdigade skolfrånvaron genom sina egna dåliga erfarenheter från skoltiden.

5.3.2 Analys

Informanterna beskrev en tudelad bild av föräldrars inställning till problematisk skolfrånvaro, där spannet varierade mellan uppgivenhet och att inte ta problemet på allvar. Informanterna beskrev det som vanligt förekommande att föräldrar uttryckte att de kände sig misstrodda av skolan och ifrågasatta i sitt föräldraskap, men att det även var vanligt att föräldrarna riktade sin misstro mot skolan, ofta baserat på egna dåliga erfarenheter från skoltiden. Hos föräldrar som upplevde att deras behov inte togs i tillräckligt beaktande och att deras föräldraroll ifrågasattes, beskrevs upplevelsen av socialtjänsten negativt. Det kan således tolkas som att föräldrarnas upplevelse av att känna sig misstrodda av skolan bidrar till att de känner sig ifrågasatta i sin föräldraroll, vilket i sin tur leder till uppgivenhet och negativa känslor hos föräldrarna gentemot skolan. Detta kan förstås utifrån Bronfenbrenners (Forsberg & Wallmark, 2021) analysnivåer mikro- och mesonivå som tydliggör att människan är i ett pågående samspel mellan flera sammanhang. Utifrån ett utvecklingsekologiskt perspektiv kan det således tolkas som att föräldrarnas upplevelse av att känna sig misstrodda av skolan och ifrågasatta i sitt föräldraskap, bidrar till att samarbetet och kontakten försvåras med skolan, ett problem på mesonivå. Det i sin tur skulle kunna tänkas förvärra barnets skolfrånvaro eftersom bristande kontakter i barnets närmiljö är avhängigt barns psykiska välbefinnande, vilket i sin tur kan leda till ytterligare känslor av uppgivenhet hos föräldrarna (Forsberg & Wallmark, 2021).

I relation till resultatet om föräldrars negligerande av barnets skolfrånvaro, hade föräldrarna svårt att se konsekvenserna av skolfrånvaron och överförde egna dåliga erfarenheter kring sin skolgång på barnet. Detta kan förstås utifrån utvecklingsekologin, som belyser interaktionen mellan arv och miljö, där en förståelse för sammanhangen är en förutsättning för att kunna vidta adekvata åtgärder mot missförhållanden (Andersson, 2020). Det kan tolkas som att föräldrars brist på förståelse för konsekvenserna av barnets

skolfrånvaro, sammantaget med de dåliga erfarenheterna av den egna skolgången, påverkar barnets skolfrånvaro negativt, eftersom det kan tänkas att föräldrarnas normer och värderingar internaliseras i barnets sätt att tänka, handla och känna i relation till skolan. Att barnet ofrånkomligt påverkas av föräldrarnas inställning till skolfrånvaro och skolan generellt, kan också förstås utifrån att systemteorin inte bara fokuserar på individen, utan också på det sociala nätverk som omger individen, som i sin tur kan leda till en bättre förståelse av hur individer samspelar i olika sociala sammansättningar (Payne, 2015).

5.4 Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever?

5.4.1 Auktoritär föräldrastil

Under intervjuerna framkom, informanterna upplevde tydliga krav och gränser kring skolfrånvaro kunde vara gynnsamt vid en låg grad av frånvaro. Vid en hög grad av frånvaro, likt den som hemmasittande elever uppvisar, är det viktigt att inte skälla och bestraffa barnet. Detta tydliggörs av en informant: *“Det blir inte bra. Bestraffning över huvud taget, den här lite mer tuffa, hårda föräldrastilen, slår snett då. Det gör det väl i många fall, kan jag tänka [...]”* (Informant A).

Att som förälder ha en auktoritär föräldrastil kan, enligt informanterna, i stället öka barnets ångest. Så här beskriver en informant konsekvenserna av att inte lyssna in barnet: *“Vissa är alldeles för tuffa och då mår man dåligt av det [...]”* (Informant C). Informanterna menade också att om en förälder inte visar barnet förståelse så riskerar frånvarons egentliga orsak att negligeras, vilket i sin tur försvårar ytterligare för barnet.

5.4.2 Auktoritativ föräldrastil

Under intervjuerna framkom att en förälder som antar en inlyssnande, empatisk och icke-dömande föräldraroll, enligt informanterna att föredra för att kunna få tillbaka barnet till skolan. Att föräldern och barnet har en relation där barnet kan känna sig trygg med att anförtro föräldern hur han eller hon känner i relation till skolan, eller att föräldrarna känner sitt barn så pass tydligt att de kan tolka barnets signaler, ses som en positiv föräldraroll i relation till skolfrånvaro, vilket en informant tydliggör: *“[...] självklart hitta en balans mellan att lyssna in och visa att man lyssnar, men att kraven man har är för att man vill att det ska gå bra för sitt barn i framtiden. Men det måste finnas en balans”* (Informant C).

Det gynnar barnet om föräldern är inlyssnande och lyhörd. En informant menar att det är oroväckande när en förälder ”slår ut med armarna”, suckar och inte har insikt i hur barnet fungerar eller mår. Vikten av föräldrarnas lyhördhet tydliggörs av en informant:

[...] det vet man ju själv, att det är enklare om man själv får vara med och bestämma och göra saker, än att någon annan bestämmer åt en. Att ha med barnen är viktigt för att få tillbaka dem. Vad efterfrågar de? Är det kortare dagar? Ja, men då kanske man ska testa det ett tag och se om det fungerar. (Informant B)

Informanterna beskriver också att om föräldern är lyhörd för barnets behov möjliggör det att barnet berättar för föräldern om sina svårigheter i relation till skolan.

5.4.3 Analys

Informanterna beskrev två olika föräldrastilar, som enligt vår tolkning motsvarade begreppen auktoritär- och auktoritativ föräldrastil (Broberg m.fl., 2015a). Detta tycktes enligt informanterna på olika sätt ha betydelse i förhållande till barnets skolfrånvaro. Den bestraffande auktoritära föräldrastilen tycktes öka barnets ångest och hindra föräldern från att ta reda på skolfrånvarons egentliga orsak. Den auktoritativa föräldrastilen ansågs i stället främja skolnärvaro, eftersom föräldern lyssnande på barnet, vilket enligt informanterna gynnade relationen dem emellan. I förlängningen kunde då barnet känna sig trygg med att berätta för föräldern om sina känslor i relation till skolan. Enligt Payne (2015) kan ett systemperspektiv i det sociala arbetet innebära att studera nätverken kring en individ och de system som denne ingår i och är delaktig i, för att se hur maktrelationer inom de olika systemen ser ut samt hur det sociala arbetet kan rikta insatser för att hjälpa individen. Det kan tolkas som att de olika föräldrastilarna skapar olika stark hierarki mellan barnet och föräldern. Att socionomer har kännedom om hur maktrelationen mellan barn och föräldrar ser ut, skulle kunna påverka barnets mående och i förlängningen eventuellt barnets skolfrånvaro, och gynna förståelsen kring barnets situation, så att barnet får rätt insats. Payne (2015) framhåller att det är av vikt att identifiera beteendemönster, detta för att se hur individens beteende ser ut i de olika systemen och på så sätt se vilka förändringar som behöver göras. Ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv (Broberg m.fl., 2015b) skulle detta kunna tolkas som att föräldrars omsorgskvalitet och barns anknytningsbeteende alltid måste relateras till familjens omgivning, samhälle och kultur.

5.5 Vilka är socionomers erfarenheter av orsaker till hemmasittande?

Enligt informanterna är det oftast inte en faktor, utan flera faktorer som samspelar när ett barn uppvisar problematisk skolfrånvaro. Problemen återfinns på både individnivå, skolnivå och i den sociala omgivningen. I den sociala omgivningen ses familjens påverkan som särskilt framträdande. Så här beskriver en informant skolfrånvarons komplexitet: *“Det är mycket, det är ju liksom inte bara en grej som påverkar utan det är oftast jättemånga olika saker. Så komplext, så otroligt komplext...”* (Informant B).

5.5.1 Individuella orsaker

Under intervjuerna framkommer att de individuella orsaker som vanligen återfinns hos barn med problematisk skolfrånvaro är neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och psykisk ohälsa. En av informanterna beskriver att barn och ungdomar med NPF kan ha svårt att se anledningen till att skolan är viktig och att det således kan vara en orsak till att barnet inte går dit:

[...] om de på riktigt inte fattar, alltså de tycker att skolan suger, 'jag tycker inte att jag lär mig någonting och jag vill sitta hemma och spela datorspel för det tycker jag är roligare', och har barnet diagnosen så blir det svårt att... Alltså, de ser ju inte det logiska, det är ologiskt för dem [...]. (Informant A)

En annan informant beskriver att dåligt självförtroende och självkänsla är faktorer som också kan spela in, vilket påverkar barnets upplevelse av trygghet i skolan. Avsaknad av trygghet kan också bero på att barnet upplever konflikter med skolkamrater och att barnet således stannar hemma, vilket i sin tur leder till att barnet hamnar efter i skolan och sedan stannar hemma av den anledningen i stället: *“[...] det kan leda till att det blir en ond spiral... Att man liksom blir hemma. Sen blir man hemma lite till och lite till”* (Informant B). Under intervjuerna framkommer också, att barn med problematisk skolfrånvaro kan ha psykisk ohälsa, där informanterna ser ångest, med betoning på separationsångest, och/eller depression som framträdande faktorer vid skolfrånvaron.

5.5.2 Familjerelaterade orsaker

Under intervjuerna framkommer att de familjerelaterade orsaker som informanterna beskriver är relaterade till brister i föräldraförmågan. Bristerna kan handla om att föräldrarna saknar förmåga att stötta barnet i skolarbetet, vilket informanterna beskriver som lätt att åtgärda, bara insatser sätts in i ett tidigt skede. Att föräldrar har svårt att stötta sina barn kan också handla om att de arbetar mycket och inte har tid att se till att barnet kommer iväg till skolan på morgonen, men även att föräldrarna är skilda och ger barnet olika förutsättningar i sina båda hem. Föräldrarnas utbildningsnivå kan också ha en inverkan på barnets skolfrånvaro, enligt informanterna, då föräldrarnas egna attityder kring utbildning påverkar barnet. Det kan också handla om att föräldrar själva hade dåliga erfarenheter av skolan, inte klarade skolan eller saknade förmågan. Detta kan illustreras av vad en informant beskriver: “[...] *’Ja men vi har gått klart typ grundskolan och sedan har vi inte gjort något mer och det har ju gått bra för oss liksom...’* Utbildning har inte så hög prioritet hos föräldrarna liksom” (Informant B). Så här tydliggör en annan informant föräldrarnas inställning till skolan:

Jag vet ett exempel, där jag hade en ungdom som inte gick i skolan och som kände liksom att, ’nej men skolmiljön är inte bra och det är så många som utsätter mig för mobbning’. Och exakt så resonerade ju ena föräldern, ’att jag var ju så mobbad så jag gick inte i skolan’. Och det tänker jag ju ändå påverkar... Sen har jag haft föräldrar som själva haft jättesvårt i skolan och gått på särskola, och jag tänker att man kanske inte får de bästa förutsättningarna att lyckas då, om det finns föräldrar som kanske inte kan hjälpa till med skolarbetet [...]. (Informant C)

Andra brister i föräldraförmågan kan handla om missbruk eller våld i hemmet, vilket skapar en otrygghet för barnet. Barnet kan då antingen svara med att de hellre är i skolan eftersom skolan blir en plats där barnet kan fjärma sig från hemmiljön, men lika ofta kan den otrygga hemmiljön göra att barnet inte kan fokusera på skolan. Bristerna kan också ha orsak i att en förälder är allvarligt sjuk, antingen fysiskt eller psykiskt, vilket påverkar barnets skolnärvaro negativt. Detta tydliggörs av en informant:

Alltså av de barn jag har mött på jobbet är det ofta psykisk ohälsa hos föräldrarna. Sjukskrivningar, de mår dåligt själva och så [...]. Det tycker jag att jag har sett. Faktiskt. Jag vet inte vad det beror på men jag har sett ett mönster i det. (Informant C)

Under intervjuerna framkom också att syskon kan ha en påverkan på barnets skolgång. En informant beskriver att syskon kan ha en positiv inverkan genom att själva föregå med

gott exempel genom att sköta skolan. En annan informant beskriver sig ha sett, vilket också skiljer sig från de andra informanternas utsagor, ett allt tydligare mönster av att äldre syskon som hamnat på en kriminell bana, leder till oro hos det yngre syskonet, vilket i sin tur påverkar skolnärvaron negativt.

5.5.3 Skolrelaterade orsaker

Under intervjuerna framkom att barnets skolfrånvaro är en komplex problematik och inte enbart kan härledas till skolmiljön. Samtidigt så beskriver informanterna att mobbning är en faktor som bidrar till att elever kan ha problematisk skolfrånvaro. Det kan även handla om konflikter i kamratgrupper som påverkat barnet mer än vad skolan och föräldrarna kan förstå, vilket leder till att barnet drar sig undan från skolan. Ytterligare en faktor som påverkar är hur väl skolan lyckas anpassa skolundervisningen efter elevens behov. Ofta behöver barnet resurser som anpassas eller ges till barnet. Problemet illustreras av en informant: *“Så att med rätt stöd, tänker jag att 99% av eleverna skulle kunna greja skolan”* (Informant A). En annan informant beskriver problemet på ett ytterligare sätt: *“Ofta handlar det ju om anpassningar. Hur kan vi bemöta de här eleverna utifrån de specifika svårigheterna och ju mer vi får fatt på det desto mer kan vi anpassa”* (Informant E).

Under intervjuerna framkom också att relationen mellan elev och lärare kan ha en påverkan på barnets skolfrånvaro. Detta tydliggörs särskilt av en informant: *“Åh, det är ju så här, har man kränkt en elev och behandlat en elev illa så är det jättesvårt att jobba tillbaka förtroendet [...]”* (Informant D). Informanterna menade att en elev som kan ha upplevt sig kränkt och illa behandlad av en lärare. Det kan ge upphov till en konflikt, som ofta leder till att barnet drar sig undan.

5.5.4 Analys

Samtliga informanter beskriver att problematisk skolfrånvaro är ett komplext problem och att det sällan finns en enskild faktor som påverkar barnet. Resultatet i denna studie visar på att orsakerna till problematisk skolfrånvaro finns på både individ-, familj-, och skolnivå. I ett systemteoretiskt perspektiv kan fenomenet problematisk skolfrånvaro förstås utifrån att människans identitet formas i ett ständigt pågående samspel med andra. Människor kommunicerar med varandra i ett gemensamt sammanhang, och problem

existerar som en oskiljaktig del i samspelet mellan människor. Fokus ligger på det mänskliga sammanhanget kring varje individ (Forsberg & Wallmark, 2021).

Resultatet visar på flera orsaker till problematisk skolfrånvaro och utifrån vilken teoretisk nivå som studeras, framträder olika faktorer. På individnivå kan bland annat depression hos barnet vara en kritisk faktor, på familjenivå finns flera olika faktorer, såsom föräldrarnas missbruk, sjukdom hos föräldern samt brister i föräldraförmågan. På skolnivå framträder både problem i relation till andra elever, som mobbing och men också strukturella orsaker som påverkar barnets skolfrånvaro. Det strukturella kunde handla om att barnet inte får det stöd han eller hon behöver för att få en fungerande skolgång. Detta kan tolkas utifrån ett utvecklings ekologiskt perspektiv (Andersson, 2020). Enligt detta utvecklas varje människa i ett ömsesidigt samspel med sitt "sociala fält", mikro-, meso-, exo- och makronivå (Forsberg & Wallmark, 2021). Att föräldraförmågan påverkar barnet kan kopplas till *mikronivån*, eftersom det är ett system som individen själv ingår i liksom skolklassen, fritidshemmet och kamratgruppen. Mobbing i skolan, på *mikronivå* är något som ofrånkomligen kommer att påverka barnet. Strukturen i skolan kan kopplas till både *mesonivå* och *exonivå*. På *mesonivån* handlar det om interaktionen mellan en människas olika mikrosystem, såsom familj och skola, men skolan som organisation som barnet påverkas av men inte själv ingår i finns på *exonivå*. Barnets behov av skolstöd kan påverkas av interaktionen och samarbetet mellan föräldrar och skola men även på *makronivån* av strukturen som skapas av samhället vi lever i.

6. Diskussion

Detta kapitel inleds med en *resultatsammanfattning*, som strukturerats utifrån studiens frågeställningar. Därefter kommer en *resultatdiskussion*, följd av en *metoddiskussion* och slutligen ett avsnitt om *förslag till vidare forskning*.

6.1 Resultatsammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka socialtjänstens erfarenheter av samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever. Syftet var också att undersöka socialtjänstens erfarenheter av orsaker till hemmasittande. För studiens syfte formulerades fyra frågeställningar, och utifrån dessa frågeställningar presenteras här nedan sammanfattningen av resultatet:

Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar?

Resultatet visade att den insats som vanligen används när ett barn inte kommer till skolan är familjebehandling. Familjebehandlingen riktar sig främst till föräldrarna, i syfte att ge råd och stöd och att med hjälp av behandlaren utarbeta strategier för föräldraskapet och att hitta fungerande rutiner. Vissa kommuner använde sig även av LHIF, som är en metod för intensiv familjebehandling där socialtjänst och skola arbetar tillsammans i ett skolsocialt team. Samtliga informanter betonade relationsbyggandet med barnet och föräldrarna, relationen sågs som fundamental för att kunna implementera insatserna på ett ändamålsenligt sätt.

Samverkan ansågs vara en viktig faktor i arbetet, både samverkan mellan olika instanser som skola och BUP men även en god samverkan mellan socialtjänsten och föräldrarna sågs som betydelsefull. Dock kunde brister förekomma i samverkan mellan de olika instanserna.

Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever?

I resultatet framkom att en av de största utmaningarna i arbetet med hemmasittande elever är föräldrarnas inställning till problemet. En del föräldrar negligerar problemet, men den

svåraste utmaningen för socionomerna var föräldrar som kände maktlöshet och upplevde misstro och skuldbeläggande från skolan. Det framkom att föräldrarnas inställning kan påverka hur stödet ska utformas, beroende på om föräldrarna själva ansökt om stöd och därmed anses hjälpsökande, eller om skolfrånvaron kommit till socialtjänstens kännedom genom en orosanmälan från skolan.

Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever?

Informanterna beskrev att föräldrar till hemmasittande elever kan inta två olika roller – auktoritär eller auktoritativ. Vid en auktoritär föräldraroll möter inte föräldern upp barnets behov på ett tillfredställande sätt, vilket i sin tur påverkar skolfrånvaron negativt. I den auktoritativa föräldrarollen möter föräldern upp barnets behov på ett positivt sätt, vilket gynnar barnets möjlighet till att få en fungerande skolgång utan frånvaro.

Vilka är socionomers erfarenheter av orsaker till hemmasittande?

Resultatet visade att individuella-, sociala-, och skolrelaterade faktorer samverkar vid problematisk skolfrånvaro. Märkbare individuella faktorer hos barnet själv var neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och psykiatriska faktorer, såsom depression och ångestproblematik. Skolrelaterade faktorer kunde härledas till bristande anpassning från skolans sida, men även mobbning, konflikter i kamratgruppen och undermåliga relationer mellan elev och lärare sågs som framträdande. Slutligen visade resultatet att missbruk och våld inom familjen, men även föräldrars egen utbildningsnivå och attityder i relation till skolan, ansågs kunna påverka barnets skolfrånvaro. Avslutningsvis sågs ett mönster i att barns syskon kunde påverka skolfrånvaro, med betoning på syskon med kriminell livsstil.

6.2 Resultatdiskussion

Nedan kommer studiens resultat diskuteras utifrån den tidigare forskningen. Diskussionen har fyra avsnitt, med rubrikerna *svårnavigerad samverkan*, *samarbete med föräldrar*, *föräldrarnas roll vid skolfrånvaro* och avslutningsvis *orsaker till skolfrånvaro*.

6.2.1 Svårnavigerad samverkan

Resultatet visade att barn problematiska frånvaro från skolan kunde ha många olika orsaker och kunde härledas till individen själv, till familjen, till skolsituationen. Lösningen på problemen kunde också finnas på olika nivåer, som stöd till barnet och anpassning av skolsituationen, stöd i föräldraskapet och samverkan mellan socialtjänsten och olika samhällsfunktioner som skolan och BUP. Resultatet visade på att brister i samverkan mellan skolan, BUP och socialtjänsten kunde ha en negativ påverkan på barnet och föräldrarna. Enligt Socialstyrelsen (2013) åstadkoms både snabbare och positivare resultat när aktörer samverkar och har ett gemensamt systematiskt arbetssätt. Det finns också stöd för att aktörer som samverkar får en tydligare bild av målgruppen och dess behov, och att insatserna kan sättas in tidigare. Vid undermålig samverkan fördröjs insatserna, och sett ur ett vidare perspektiv kan det tänkas att utebliven samverkan leder till att barnets problematik vidmakthålls och kan leda till psyko-sociala problem senare i livet (Socialstyrelsen, 2010).

Resultatet visade att en god samverkan när behov föreligger hos föräldrar och barn, ses som en viktig faktor i arbetet mot skolåtergång. Ett alternativt sätt att tolka utebliven samverkan och med eventuella sociala problem som följd för barnet, är att negativa attityder kan utvecklas gentemot professionen om föräldrar och barn inte får förståelse för sina personliga behov av samverkan. Det kan leda till att hjälpsökande individer undviker kontakt med socialtjänsten och med konsekvens att svårare och djupare missförhållanden skapas för individen. Detta kan kopplas till tidigare forskning (Ylvisaker, 2013) som menar att huruvida föräldrar upplever samarbetet med socialtjänsten som positivt eller negativt, har samband med om de blir tilldelade insatser genom delaktighet och förståelse för sin personliga situation eller utifrån färdiga kategorier av insatser.

6.2.2 Samarbete med föräldrar

Resultatet visade att vilket stöd som kunde komma att aktualiseras till viss del var avhängigt föräldrarnas inställning, eftersom stödet kunde utformas olika beroende på om föräldrarna själva ansökt om stöd eller om familjen blivit aktualiserad genom en orosanmälan från skolan. Hjälpökande föräldrar möttes med större förståelse från professionellt håll, vilket bekräftas av den tidigare forskning (Morris, 2013), som beskriver att socialarbetares uppfattning av en familj kommer att påverka dennes bemötande av familjen, även om socialarbetarens uppfattning om familjen inte stämmer överens med hur familjen själva ser på sin familj.

Hemmasittande barn och deras föräldrar erbjuds i stor utsträckning stöd i form av familjebehandling, vilket är en behandlingsform som fokuserar på att stötta föräldrar genom att lära ut strategier i föräldraskapet och hitta fungerande rutiner. Det framkommer också att föräldrars inställning kan försvåra arbetet. När socialtjänsten kommer in i familjen är det i syfte att få barnet tillbaka till skolan. Men samtidigt visar studiens resultat att föräldrar inte alltid är eniga med socialtjänsten gällande att deras barn ska återgå till skolan, och att föräldrar slits mellan vetskapen om skolplikt och sitt barns dåliga mående. Buckley m.fl. (2011) menar att föräldrars negativa känslor kan mildras av en upplevd allians med socialarbetaren, där värme och vänlighet kan leda till ett ökat förtroende för socialarbetaren.

6.2.3 Föräldrarnas roll vid skolfrånvaro

Tidigare forskning belyser barns skolnärvaro med det framskrivna föräldraansvaret som tydliggörs i skollagen. Barn kan dock få olika stöd hemifrån gällande att leva upp till skolplikten, vilket medför en risk för ojämlikhet för barnet (Arvidsson & Vesterberg, 2020). Detta kan jämföras med den bild som resultaten från studien visade och den problematiserande bilden av hur den lagstadgade skolplikten ibland leder till att föräldrar pressar sina barn att gå till skolan och att detta framkallar känslor av vanmakt och hopplöshet då de måste balansera skolplikten mot barnets dåliga mående. Vid en låg grad av frånvaro framstod det som gynnsamt att ställa tydliga krav och gränser kring skolfrånvaro, men vid en hög grad av frånvaro, likt den som hemmasittande elever uppvisar, var inte bannor och bestraffningar en framkomlig väg. En förälder som antagit en auktoritativ föräldrastil ansågs ha bättre förutsättningar att kunna få tillbaka barnet till

skolan. Detta kan också kopplas till den tidigare forskningen som menar att graden av föräldrastöd i relation till barns skolarbete är avhängigt barns skolresultat (Socialstyrelsen, 2010).

6.2.4 Orsaker till skolfrånvaro

När det gäller synen på orsaker till skolfrånvaro stämmer resultatet från studien och den tidigare forskningen väl överens i många avseenden. Både den tidigare forskningen och resultatet för denna studie visade att problematisk skolfrånvaro är ett komplext problem och att det sällan finns en faktor som påverkar barnet, utan att det är flera faktorer som samverkar, såsom individuella-, sociala-, och skolrelaterade faktorer. Sett till de individuella faktorerna visar tidigare forskning att depression, social fobi och generaliserad ångest har observerats hos barn och ungdomar med hög skolfrånvaro (Gubbels m.fl., 2019). Resultaten visade att barn med problematisk skolfrånvaro ofta uppvisar psykisk ohälsa, såsom depression och ångestproblematik. Den mest frekventa orsaken till problematisk skolfrånvaro uppgavs vara att barnet hade neuropsykiatriska funktionshinder. Denna faktor har dock inte uppmärksammats i den tidigare forskning som studerats till detta arbete, och kan därav ses som en skillnad mellan studiens resultat och den tidigare forskningen. Dessutom visade resultatet på brister i skolans förmåga att möta elevers behov av särskild skolanpassning, vilket också skiljer sig från den tidigare forskningen. Det som antas orsaka skillnaden är, som vi ser det, att det ofta är barn med särskilda behov såsom neuropsykiatriska funktionshinder som behöver ha särskild skolanpassning (SFS 2010:800) och att tidigare forskning inte har uppmärksammat denna faktor. Vidare kunde samstämmigheten kopplas till olika skolrelaterade faktorer. Att informanterna beskrev att skolfrånvaro kunde härledas till mobbning och undermåliga relationer mellan elev och lärare, kan relateras till den forskning som pekar på att problematisk frånvaro kan handla om skolans värdegrund och graden av ledarskap (Ramberg m.fl., 2019). Sett till de omgivande faktorerna, stämmer den tidigare forskningen och resultaten från denna studie väl överens i att föräldrars psykiska hälsoproblem och misshandel inom familjen är kritiska faktorer vid barns skolfrånvaro (Gubbels m.fl., 2019).

Detta bekräftas även i tidigare forskning (Socialstyrelsen, 2013) som visar att föräldrars hälsa eller eventuella svårigheter samt förmåga och resurser att bemästra en situation, inte kan isoleras från barnets hälsa, välbefinnande och behov. Mot denna bakgrund och den

heterogena problembild som visat sig hos barn med problematisk skolfrånvaro, tyder resultaten av vår studie på att professionella behöver se barnet som en integrerad del i sin livsmiljö. Eftersom barn är beroende av sina föräldrar, för sin utveckling och sitt välbefinnande, men även av andra vuxna i skola, fritidshem, socialtjänst och hälso- och sjukvård, (Socialstyrelsen, 2013).

6.3 Metoddiskussion

Bryman (2018) skriver att kvalitativa undersökningar ibland kritiseras för att vara alltför subjektiva då kvalitativa resultat i alltför stor utsträckning bygger på forskarnas ofta osystematiska uppfattningar om vad som är viktigt och betydelsefullt. Vidare belyser Bryman svårigheterna med att replikera en kvalitativ undersökning, då forskaren själv ses som det viktigaste redskapet vid datainsamling och det som forskaren väljer att inrikta sig på är till stor del beroende av hans eller hennes intressen. För att tillmötesgå kritiken av kvalitativa undersökningars begränsningar kan forskaren styrka trovärdigheten för undersökningarna på olika sätt. I denna studie har begränsningarna visat sig i olika avseenden, vilket kommer att beskrivas nedan mer ingående:

Då kvalitativa forskare genomför ostrukturerade intervjuer med ett litet antal individer i en viss organisation eller i ett visst bostadsområde, menar kritiker att det är omöjligt att generalisera resultaten till andra miljöer (Bryman, 2018). Mot denna bakgrund är svagheten för studiens överförbarhet att vi har haft relativt få studier, för att kunna göra en jämförelse mellan olika grupper hade studien behövt fler undersökningsspersoner. Inom kvalitativ forskning är dock den huvudsakliga avsikten inte att kunna generalisera data till en relevant population, utan den kvalitativa forskaren strävar efter en förståelse av beteenden, värderingar och åsikter i termer av den kontext i vilken undersökningen genomförs (Bryman, 2018).

Ytterligare en svaghet med studien är att vi enbart använt en metod och en datakälla. Detta mot bakgrund av vad Bryman (2018) framhåller om triangulering, som beskrivs som ett tillvägagångssätt där forskaren använder flera metoder och datakällor i studien, vilket i sin tur kan styrka studiens trovärdighet.

Vi valde att dela upp intervjuerna mellan oss, i syfte att använda tiden så effektivt som möjligt för att hinna färdigställa studien inom angiven tid. Detta kan antas försvaga

studiens trovärdighet då resultatet är en produkt av forskarens tolkningsföretade. Samtidigt kan studiens enskilda intervjuer ses som positiva då de jämnar ut maktasymmetri mellan forskaren och undersökningsspersonen. Vilket kan kopplas till vad Wide och Hakeberg (2021) hävdar om att maktfrågor sällan berörs i relation till kvalitativa forskningsintervjuer, men att forskningsintervjun är ett specifikt professionellt samtal med en tydlig maktasymmetri mellan forskaren och undersökningsspersonen. Vidare belyser Wide och Hakeberg (2021) olika gynnande faktorer för att en intervju ska kunna genomföras på bästa sätt, och tar bland annat upp vikten av att informanten praktiskt ska kunna ta sig till intervjun och väl på plats ska kunna tala ostört. Vid svårigheter att hitta tider som passar face-to-face intervjuer kan ett alternativ vara att genomföra intervjun digitalt, via digitala mötestjänster som exempelvis Zoom eller Teams, vilket informanterna i studien erbjöds. Samtliga informanter valde att delta via Zoom, då de uppgav det gynnsamt för deras pressade tidsschema att slippa resa och i stället snabbt kunna koppla upp sig digitalt. Svensson och Ahrne (2015) menar dock att intervjusituationen kan påverkas negativt av användandet av internet och modern teknik, likt Zoom, som användes som digital mötestjänst under intervjuerna. Med hänvisning till detta kan studiens intervjuer via Zoom ses som ytterligare en svaghet för studien. Men å andra sidan kan användandet av Zoom beaktas positivt, om digitala intervjuverktyg sätts i relation till den forskning (Novick, 2008) som visar fördelarna med telefonintervjuer. Faktum är att telefonintervjuer kan tillåta respondenter att känna sig mer avslappnade och inbjuda till att på ett friare sätt avslöja känslig information, vilket gör telefonintervjun särskilt lämplig för forskningsintervjuer. Mot denna bakgrund kan den digitala mötestjänsten Zoom, sammantaget med att informanterna gavs möjlighet att själva välja var de geografiskt sett ville befinna sig vid intervjun, kunnat antas bidra till ett avslappnat förhållningssätt, vilket ses som positivt vid en intervjusituation.

6.4 Förslag till vidare forskning

Tidigare har problematisk skolfrånvaro främst belysts ur en internationell kontext, vilket gör att det saknas svensk kunskap om fenomenet. Forskning belyser också att föräldrars engagemang i relation till barnets skolgång kan ha en påverkan på barnets skolfrånvaro, samt att en fungerande skolgång kan utgöra en skyddsfaktor från att barnet hamnar i sociala problem och utsatthet senare i livet. Mot denna bakgrund skulle ett förslag till vidare forskning kunna vara att belysa vikten av föräldrars engagemang och barns problematiska skolfrånvaro, men ur en svensk kontext, vilket skulle kunna utgöra ett värdefullt bidrag till socialt arbete ur ett nationellt perspektiv. Ytterligare förslag till fortsatt forskning är att undersöka hur socialt arbete kan bedrivas för att kunna arbeta förebyggande med hemmasittande elever och deras föräldrar, detta för att i tidigt skede kunna hindra att barn hamnar i sociala problem senare i livet.

Referenser

Andersson, G. (2020). Utvecklingsekologi och sociala problem. I A. Meeuwisse., & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s.202–216). Natur & Kultur.

Attwood, G., & Croll, P. (2015). Truancy and well-being among secondary school pupils in England. *Educational Studies*, 41(1–2), 14–28.
<https://doi.org/10.1080/03055698.2014.955725>

Arvidsson, M., & Vesterberg, V. (2020). En ojämlig skolplikt? Problematisering av skolfrånvaro i en decentraliserad skola. *Utbildning och Demokrati*, 29(1), 7–24.
<https://doi.org/10.48059/uod.v29i1.1134>

Bennett, S., Mazerolle, L., Antrobus, E., Egging, E., & Piquero, A. R. (2018). Truancy Intervention Reduces Crime: Results from a Randomized Field Trial. *JQ: Justice Quarterly*, 35(2), 309–329. <https://doi.org/10.1080/07418825.2017.1313440>

Broberg, A., Almquist, K., Risholm Mothander, P., & Tjus, T. (2015a). *Klinisk barnpsykologi-utveckling på avvägar*. Natur & Kultur.

Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T., & Risholm Mothander, P. (2015b). *Anknytningsteori- betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Natur & Kultur.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.

Buckley, H., Carr, N., & Whelan, S. (2011). “Like walking on eggshells”: service user views and expectations of the child protection system. *Child & Family Social Work*, 16(1), 101–110. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2010.00718.x>

Elsherbiny, M. M. (2017). Using a Preventive Social Work Program for Reducing School Refusal. *Children & Schools*, 39(2), 81–88. <https://doi.org/10.1093/cs/cdx005>

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne, P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34–54). Liber.

Forsberg, G., & Wallmark, J. (2021). Grundläggande system- och nätverksteori. I Forsberg, G., Wallmark, J., (Red.), *Nätverksboken - om mötets möjligheter* (s. 40–58). Liber.

Forsell, T. (2020). "Man är ju typ elev, fast på avstånd": problematisk skolfrånvaro ur elevers, föräldrars och skolpersonals perspektiv. [Doktorsavhandling, Umeå universitet]. Umeå Universitet Publikationer.

<http://umu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1510143&dswid=5365>

Friberg, P., Linderdahl, S., Palmér, R., Sahlström, M., & Sundberg Lax, L. (2022). *Hemmasittande elever och vägen tillbaka*. COLUMBUS.

Föräldraalliansen. (u.å). *Föräldraansvar, föräldrars rättigheter och skyldigheter*.

<https://www.foraldraalliansen.nu/foraldraansvar/>

Gavriel-Fried, B., Shilo, G., & Cohen, O. (2012). How do social workers define the concept of family? *British Journal of Social Work*, 44(4), 992–1010.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs176>

Gubbels, J., van der Put, C. E., & Assink, M. (2019). Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal of Youth & Adolescence*, 48(9), 1637–1667. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>

Hendron, M., & Kearney, C. A. (2016). School Climate and Student Absenteeism and Internalizing and Externalizing Behavioral Problems. *Children & Schools*, 38(2), 109–116. <https://doi.org/10.1093/cs/cdw009>

Höjer, I. (2011). Parents with Children in Foster Care - How Do They Perceive Their Contact with Social Workers? *Practice (09503153)*, 23(2), 111–123.

<https://doi.org/10.1080/09503153.2011.557149>

Kvale, S., & Brinkman, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Kvale, S., & Brinkman, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Larsson, S. (2014). Socialpsykologi för socialt arbete-psykologins bidrag. I S. Larsson, P. Solberg (Red), *Socialpsykologi för socialt arbete* (s. 179–242). Studentlitteratur.

Lindén, G. (2020). Anknäytningsteoretiska perspektiv på sociala problem. I A. Meeuwisse., & H. Swärd (Red.), *Perspektiv på sociala problem* (s.217–241). Natur & Kultur.

Maynard, B. R., Heyne, D., Brendel, K. E., Bulanda, J. J., Thompson, A. M., & Pigott, T. D. (2018). Treatment for School Refusal Among Children and Adolescents. *Research on Social Work Practice*, 28(1), 56–67. <https://doi.org/10.1177/1049731515598619>

Morris, K. (2013). Troubled families: vulnerable families' experiences of multiple service use. *Child & Family Social Work*, 18(2), 198–206.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2011.00822.x>

Novick, G. (2008). Is There a Bias Against Telephone Interviews In Qualitative Research? *Res Nurs Health*, 31(4), 391–398. <https://doi.org/10.1002/nur.20259>.

Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Natur & Kultur.

Persson, S. (2022). *Från hemmasittare till återvändare - vägar till skolnärvaro*. Lärarförlaget.

Ramberg, J., Brolin Låftman, S., Fransson, E., & Modin, B. (2019). School effectiveness and truancy: a multilevel study of upper secondary schools in Stockholm. *International Journal of Adolescence and Youth*, (24)2, 185–198.
<https://doi.org/10.1080/02673843.2018.1503085>

SFS 1915:218. *Lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1915218-om-avtal-och-andra-rattshandlingar_sfs-1915-218

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

SFS 2011:453. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Sjödén, K., & Gladh, M. (2018). *Saknad i skolan - en vägledning för lärare*. GOTHIA utbildning.

Skolverket. (2014). *Frånvaro och närvaro i gymnasieskolan – en nationell kartläggning*. Rapport 416.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2014/franvaro-och-narvaro-i-gymnasieskolan---en-nationell-kartlaggning>

Skolverket. (2021). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro*. Rapport 2021:10.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2021/nationell-kartlaggning-av-elevfranvaro>

Svensson, P., Ahrne, G. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I G. Ahrne, P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 17–31). Liber.

Socialstyrelsen. (2010). *Social rapport 2010*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-3-11.pdf>

Socialstyrelsen. (2013). *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/vagledning/2013-8-1.pdf>

Socialstyrelsen. (2015, 1 januari). *Utreda barn och unga- handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepointdokument/artikelkatalog/handbocker/2015-1-9.pdf>

Sohlberg, P. (2014). Om interaktion och socialitet. I. S. Larsson, P. Solberg (Red), Socialpsykologi för socialt arbete (s. 89–121). Studentlitteratur.

SOU 2016:94. *Saknad! Uppmärksamma eleverns frånvaro och agera*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/77af60bb1e264076b19e879d53d5b58a/saknad-uppmarksamma-elevers-franvaro-och-agera-sou-201694.pdf>

Weiten, W. (2016). *Psychology: Themes and variations*. Cengage.

Wide, U., & Hakeberg, M. (Red.). (2021). Individuella intervjuer. I G. Klingberg & U. Hallberg (Red.), *Kvalitativa metoder helt enkelt* (s.77–93). Studentlitteratur.

Ylvisaker, S. (2013). Tales from the sequestered room: client experiences of social work in Norway and Sweden. *Journal of Social Work, 13*(2), 203–220.
<https://doi.org/10.1177/1468017311412035>

Öquist, O. (2018). *Systemteori i praktiken: konsten att lösa problem och nå resultat*. Gothia Fortbildning AB.

Bilaga 1 – Intervjuguide

Allmänna frågor

- Vilken är din utbildningsbakgrund?
- Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
- Kan du beskriva målgruppen för verksamheten?
- Hur länge har du arbetat med målgruppen?

Hur arbetar socionomer inom socialtjänstens barn- och ungdomsvård med hemmasittande elever och deras föräldrar

- Hur arbetar ni med hemmasittande elever?
- Hur arbetar ni med föräldrar till hemmasittande elever?
- Vilka konkreta insatser kan ni erbjuda till hemmasittande elever och deras föräldrar?
- Vilka är de största utmaningarna i arbetet med hemmasittande elever?
- Vilka är de största utmaningarna i arbetet med föräldrar till hemmasittande elever?

Vilka är socionomers erfarenheter av vad som gynnar eller hindrar samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever

- Vilka är dina erfarenheter av samarbete med föräldrar till hemmasittande elever?
- Vilka faktorer påverkar ett gynnande samarbete med föräldrar till hemmasittande elever?
- Vilka faktorer påverkar ett hindrande samarbete med föräldrar till hemmasittande elever?

Hur upplever socionomer föräldrars roll i relation till hemmasittande elever

- Vilken roll kan föräldrar ha för att hemmasittande elever ska kunna återgå till en normal skolgång utan frånvaro?
- Vilken roll kan föräldrar ha för att motverka att hemmasittande elever ska kunna återgå till en normal skolgång utan frånvaro?

Vilka är socionomers erfarenheter av orsak till hemmasittande

- Vilka individuella faktorer kan påverka barnet/ungdomen till att bli en hemmasittande elev?
- Vilka familjerelaterade faktorer kan påverka barnet/ungdomen till att bli en hemmasittande elev?
- Vilka omgivningsfaktorer kan påverka barnet/ungdomen till att bli en hemmasittande elev?
- Vilka skolrelaterade faktorer kan påverka barnet/ungdomen till att bli en hemmasittande elev?
- Finns det typiska faktorer som är frekvent förekommande bland hemmasittande elever, i sådana fall vilka?

Bilaga 2 – Informationsbrev

Hej!

Detta är en förfrågan om ett deltagande i vår studie.

Vi heter Theres och Anna och är två socionomstudenter på högskolan i Gävle som skriver vårt examensarbete i socialt arbete. Syftet med examensarbetet är att undersöka socionomers, vilka är verksamma inom eller på uppdrag av socialtjänsten, erfarenheter av samarbetet med föräldrar till hemmasittande elever. Vi hoppas också få svar på vilka insatser som socialtjänsten kan erbjuda hemmasittande elever och deras föräldrar samt vilka möjliga orsaker som kan ligga till grund för hemmasittande elever – sett ur ett socionomperspektiv. Genom studien hoppas vi kunna utöka kunskapen kring hemmasittande elever och föräldrars roll då det finns knapphändig forskning kring fenomenet på en nationell nivå. Vi hoppas också kunna ringa in eventuella förbättringsområden då antalet hemmasittande elever enligt forskning setts öka.

Intervjun

Datainsamlingsmetoden för studien kommer att vara semistrukturerade intervjuer. Önskan är att kunna intervjua 1–2 socialsekreterare som arbetar med barn och/eller ungdomar, vilka har erfarenheter av arbete med hemmasittande elever (barn/ungdomar) och deras föräldrar. Intervjutillfället kommer ske under vecka 15–17 (2023) och tar ca 45–60 min. Vi kan/kommer vara flexibla och anpassar oss efter socionomernas arbetsschema och mån av tid. Intervjun kommer utgå ifrån frågor som skapats från studiens syfte och frågeställningar – en så kallad intervjuguide. Frågorna kommer att beröra studiens ämne samt ha några inledande frågor, såsom arbetslängd, arbetsuppgifter och utbildningsbakgrund. Vi kommer spela in intervjuerna om den intervjuade samtycker till det. Därefter kommer inspelningen att transkriberas. Deltagandet är helt frivilligt och deltagandet kan helt utan motivering väljas att avbrytas.

Examensarbetet följer de forskningsetiska principerna. Det insamlade datamaterialet kommer att förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig kommer kunna ta del av det. Det är endast handledaren och författarna för arbetet som kommer ha tillgång till data. Data kommer avidentifieras och i det färdiga arbetet kommer uppgifter anonymiseras så det inte kan spåras till intervjupersonen eller hans eller hennes arbetsplats.

Den/de socionomer som tackar ja till att delta i studien kommer kunna lämna samtycke, antingen muntligt eller skriftligt, i samband med intervjun.

Det insamlade datamaterialet kommer användas för vårt examensarbete och inte för något annat syfte. Slutresultatet för undersökningen kommer kunna tas del av på DiVA Portal.

Vid frågor är du välkommen att höra av dig till Theres Nilsson, Anna Königsson Wall eller vår handledare Mattias Bengtsson.

Med vänliga hälsning,

Theres, Anna och Mattias

Kontakt

Student

Theres Nilsson

tusssen101@hotmail.com

070-XXX XX XX

Student

Anna Königsson Wall

annawall@hotmail.se

070-XXX XX XX

Handledare

Mattias Bengtsson

mattias.bengtsson@hig.se

026-XXX XXX

Bilaga 3 – Samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i en kvalitativ intervjustudie angående socionomers erfarenheter av samarbete med föräldrar till hemmasittande elever, sett ur ett socionomperspektiv.

- Jag samtycker till att delta i intervjun som beskrivs i informationsbrevet.
- Jag samtycker till att mina personuppgifter behandlas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet.
- Jag samtycker till att mina svar sparas på det sätt som beskrivs i informationsbrevet.
- Jag samtycker till att intervjun spelas in.
- Jag har fått fullständig information om studiens syfte och utformning.
- Jag är medveten om att jag kan närsohelst återkalla samtycket samt hur jag går tillväga för att göra detta.
- Om jag väljer att inte längre delta i studien kommer den informationen jag lämnat inte att användas.

Plats och datum	Underskrift och namnförtydligande
.....
.....

Kontaktuppgifter

Namn

Anna Königsson Wall

Telefonnummer

070-XXX XX XX

Mailadress

annawall@hotmail.se

Theres Nilsson

070-XXX XX XX

tussen101@hotmail.com

Mattias Bengtsson

026-XXX XXX

mattias.bengtsson@hig.se